

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalářská práce

2024

Anna Ryšavá

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

**Demografická situace v Rusku – politické deklarace a
realita.**

Bakalářská práce

Autorka práce: Anna Ryšavá

Studijní program: Politologie a mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: PhDr. Michael Romancov, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 15. dubna 2024

Anna Ryšavá

Bibliografický záznam

RYŠAVÁ, Anna. *Demografická situace v Rusku – politické deklaráce a realita..* Praha, 2024. 67 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Michael Romancov, Ph.D.

Rozsah práce: 81 372 znaků

Abstrakt

Tato práce se zaměřuje na demografickou situaci v Rusku ve spojení s politickými deklaracemi a následně jejich porovnání se skutečností. Cílem je tedy popsat a analyzovat historii a současný stav demografické situace v Rusku. Dále pak analýza a rozbor faktorů, které v průběhu let měly na demografickou situaci vliv a které jsou klíčové pro dnešní stav. Ve většině kapitol jsou pak zmíněné politiky, které byly pro řešení krize deklarovány či aplikovány. V závěrečných kapitolách pak dochází k jejich vyhodnocení a porovnání deklarací s realitou. Pro zjištění vytyčených cílů byla použita primárně analýza odborných zdrojů, vládních dokumentů a statistik v pozdějších kapitolách o současnou situaci pak také analýza článků z relevantních médií. Na základě těchto metod pak byly vyhodnoceny výsledky. Ty ukazují na stále zhoršující se demografickou situaci, kterou sledujeme především pomocí depopulace, která trvá již od rozpadu Sovětského svazu. Ta je způsobena především nízkými hodnotami porodnosti a vysokými hodnotami úmrtnosti, a to převážně v mužské kategorii. Problém, kterým Rusko v současnosti čelí je také nevyrovnanost věkových kategorií nebo dlouhodobě nízké naděje na dožití u mužů. Co se týče politických opatření, ty jsou většinou zaměřeny na finanční pomoc, která ale jak se ukazuje, není dlouhodobým řešením problémů. Nedostatečné se ukazují také politiky prezidenta Putina, který dlouhodobě preferuje jiné cíle, a to i přes dlouhodobé deklarace o prioritních snahách řešení demografické situace. Celkově politické elity jsou neúspěšné ve snaze zvrátit negativní demografický vývoj Ruska.

Abstract

This work focuses on the demographic situation in Russia in connection with political declarations and subsequently their comparison with reality. The aim is therefore to describe and analyze the history and current state of the demographic situation in Russia. Next this work focuses on analysis of factors that have had an impact on the demographic situation over the years and that have led to today's situation. In most of the chapters, the policies that were declared or applied to solve the crisis are mentioned. The final chapters then evaluate them and compare the declarations with reality. To determine set goals, an analysis of academic sources, government documents and statistics were used primarily. In final chapters that focus on current situation, outside of mentioned, articles from relevant media were used. Based on these methods, the results were then evaluated. These point to an ever-worsening demographic situation, which we are monitoring mainly through depopulation, which has been going on since the collapse of the Soviet Union. That is mainly caused by low birth rates and high

mortality rates, especially in the male category. The problems that Russia is currently facing are also the imbalance of age categories or the long-term low life expectancy for men. As far as political measures are concerned, they are mostly focused on financial aid, which, as it turns out, is not a long-term solution to the problems. The policies of President Putin, who prefers other goals in the long term, are also proving to be insufficient, despite long-term declarations about priority efforts to solve the demographic situation. Overall political elites are unsuccessful to stop negative development of the demographic situation in Russia.

Klíčová slova

demografie, Rusko, Putin, politiky, úmrtnost, porodnost

Keywords

demography, Russia, Putin, Politics, mortality rate, fertility rate

Title

Demographic situation in Russia – political declarations and reality.

Poděkování

Ráda bych velmi poděkovala PhDr. Michaelovi Romancovovi, Ph.D., a to nejen za odborné vedení práce, ale také za vstřícnost a ochotu během vypracovávání. Děkuji také za trpělivost, inspirativní přístup k tématu, a hlavně odborné rady.

Obsah

Seznam zkratk	10
Úvod	11
<i>Metodologie</i>	13
1 Demografické ukazatele	15
1.1 <i>Porodnost a plodnost</i>	15
1.2 <i>Přirozený přírůstek</i>	16
1.3 <i>Migrace</i>	16
1.4 <i>Urbanizace</i>	17
1.5 <i>Průměrná délka dožití</i>	17
1.6 <i>Úmrtnost</i>	18
2 Základní informace o Rusku	19
2.1 <i>Obyvatelstvo</i>	20
2.2 <i>Politické uspořádání</i>	21
1.1.1 <i>Rada Federace</i>	22
1.1.2 <i>Státní Duma</i>	22
1.1.3 <i>Prezident</i>	23
3 Demografie v Ruské federaci	24
3.1 <i>Historický vývoj demografické situace v rámci Ruské federace</i>	24
3.2 <i>Vývoj demografické politiky v rámci Ruské federace</i>	30
3.3 <i>Migrace a její vliv na demografii v Rusku</i>	35
3.4 <i>Různorodost regionů a změny ve složení obyvatelstva</i>	36
4 Současná demografická situace	39
4.1 <i>Putin a demografická situace</i>	40
4.2 <i>Pandemie covidu-19</i>	43
4.3 <i>Válka na Ukrajině</i>	48
Závěr	54
Summary	57

Seznam literatury a použitých zdrojů.....	60
<i>Odborné zdroje:.....</i>	<i>60</i>
<i>Internetové zdroje:.....</i>	<i>62</i>
<i>Novinové zdroje, články:.....</i>	<i>65</i>
<i>Statistiky:.....</i>	<i>66</i>

Seznam zkratek

AIDS – syndrom získaného selhání imunity

EAEU – Euroasijská ekonomická unie

EMA – Evropská agentura pro léčivé přípravky, nebo Evropská léková agentura

EU – Evropská unie

FDA – Úřad pro kontrolu léčiv (USA)

HIV – virus lidské imunitní nedostatečnosti

KVO – kardiovaskulární onemocnění

NATO – Severoatlantická aliance

Rosstat – Federální služba statistiky

SNS – Společnost nezávislých států

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

USA – Spojené státy americké

WHO – Světová zdravotnická organizace

Úvod

Rusko, jako největší stát světa a geopolitická mocnost má mít vliv na celý svět. Politická rozhodnutí učiněná představiteli Ruské federace pak mohou mít velký vliv na mezinárodní prostředí, jak se ostatně ukázalo například během války na Ukrajině. Demografie je v Rusku dlouhodobě důležitou politickou otázkou. Jejím studiem tak můžeme přicházet na odůvodnění jednotlivých politických rozhodnutí, která mohou být klíčová pro další vývoj. V této práci se zaměřím na zkoumání demografické situace v Rusku – politické deklarace v porovnání s realitou.

Rusko se od rozpadu Sovětského svazu potýká se zásadním problémem, kterým je depopulace. Současná vlna depopulace je však odlišná od těch předchozích. A to tím, že je dlouhodobá. Trvá už od rozpadu Sovětského svazu až do současnosti a stále se zhoršuje.¹ Po rozpadu se Rusko potýká se snižováním porodnosti, naopak zvyšováním se počtu úmrtí a chatrným zdravím obyvatelstva, což vše přispívá k rapidnímu poklesu obyvatelstva bez vyhlídky na zlepšení.² Nepříznivá demografická situace není bez povšimnutí předních ruských politiků jako je prezident Vladimir Putin, tehdejší i současný prezident Ruské federace. Ten označil demografickou krizi za akutní problém Ruska již ve svém inauguračním projevu a během své vlády pak ještě několikrát v dalších projevech.³ Z toho vycházející snahy o řešení demografické situace se však na reálných výsledcích příliš neobjevují. Naopak od roku 2016 sledujeme další navýšení přirozeného úbytku.⁴ Dále pak dochází k nebezpečným změnám ve struktuře obyvatel, v rámci, kterých se ukazuje úbytek lidí v produktivním věku, a naopak velká skupina stárnoucích žen.⁵

První výzkumná otázka proto zní: „Jaká je současná demografická situace v Rusku?“ Pravděpodobně situace nebude příliš příznivá, a to nejen díky zjevně ubývajícímu počtu obyvatel Ruska. Abychom ale mohli lépe odpovědět na první výzkumnou otázku, je nutné si položit druhou výzkumnou otázkou, kterou je: „Jaké faktory nejvíce ovlivnily současnou

---

¹ Eberstadt, N. (2015). Drunken Nation: Russia's Depopulation Bomb. *World Affairs*, 178(2), 34–47. <https://www.jstor.org/stable/43555436>

² Eberstadt, N. (2004). Russia's Demographic Straightjacket. *The SAIS Review of International Affairs*, 24(2), 9–25. <https://www.jstor.org/stable/26999221>

³ Eberstadt, N. (2004). Russia's Demographic Straightjacket. *The SAIS Review of International Affairs*, 24(2), 9–25. <https://www.jstor.org/stable/26999221>

⁴ Statista. *Russia natural increase 2022*. Získáno 13. březen 2024, z <https://www.statista.com/statistics/1010200/natural-increase-in-russian-population/>

⁵ Rosstat. *Russian Statistical Yearbook 2018*. (2018). Získáno 12. březen 2024, z <https://eng.rosstat.gov.ru/Publications/document/74811>

demografickou situaci a její vývoj?“. Bude se nejspíše jednat o pandemii covidu-19, která Rusko velmi zasáhla, v druhé řadě pak válku na Ukrajině. Je však otázkou, zda válku považovat za faktor a zda nejsou faktorem spíše politická rozhodnutí, která měla a mají na začátek a na potencionální konec války velký vliv. S tímto faktorem pak souvisí třetí položená výzkumná otázka: „Jsou vládní a prezidentské opatření úspěšná v boji s demografickou situací Ruska?“. Pravděpodobně hodnocení jednotlivých konkrétních opatření a jejich vliv na konkrétní demografické skutečnosti bude velmi náročně proveditelné. Nicméně je možné hodnotit celkové výsledky opatření zavedených v kontextu demografické na základě demografických ukazatelů a porovnáním jejich hodnot v rámci vývoje. Na základě těchto hodnot nebudou nejspíše výsledky vládních a prezidentských opatření příliš úspěšné. Poslední výzkumná otázka pak je: „Odpovídají politické deklaráce ohledně demografické situace realitě?“. Na tuto otázku bude také nejspíše negativní odpověď, a to na základě podobných argumentů jako v předchozí výzkumné otázce. Prezident Putin se v rámci řešení demografické krize zaměřuje právě na porodnost, jak již několikrát ve svých projevech zmínil, i tak však porodnost dlouhodobě nedosahuje uspokojujících hodnot.⁶

Cílem práce je poskytnutí komplexního pohledu a analýzy současné demografické situace v Rusku a faktorů na ni působících. To pak s důrazem na chování politických elit se zaměřením na prezidenta Putina, jako hlavního ruského politického představitele. Dále jsou zkoumány jeho snahy řešit demografickou situaci a opatření, která byla zavedena v kontrastu s těmi, které politické elity deklarují. Následuje celkové vyhodnocení reálné úspěšnosti těchto snah a zavedených opatření.

Během vypracovávání byla práce oproti původní tezi rozšířena o dvě výzkumné otázky a jedna z původních mírně upravena. K úpravě jedné otázky došlo z důvodu jejího zúžení a možnosti kvalitnějšího zodpovězení. Ke každé výzkumné otázce pak byla přidána hypotéza. To proto aby bylo možné lépe zpracovat vytyčené cíle a následně popsat zjištěné výsledky. Pozměněny byly také některé původně vytyčené kapitoly, a to z důvodu lepší přehlednosti nebo z potřeby zúžení tématu.

---

⁶ Marek, L. (2022, září 30). *Rusko vymírá a Putina to trápí desítky let. Může to být jeden z důvodů invaze.* Seznam Zprávy. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-putin-neztraci-lidi-jen-na-fronte-vymirani-ruska-ho-desi-desitky-let-214403>

Metodologie

Pro tuto práci byla jako nástroj k dosažení vytyčených cílů a zodpovězení výzkumných otázek použita jedno případová studie, tedy detailní analýza případu,⁷ jakož který jsem si ve své práci zvolila Ruskou federaci a její demografickou situaci. To v období od rozpadu Sovětského svazu do současnosti a se zaměřením na politické deklarace a následně porovnání s realitou.

V úvodu práce byly popsány vybrané demografické ukazatele. Díky nim je pak možno zkoumat demografickou situaci Ruské federace a je s nimi pak pracováno v dalších částech práce. Dále byly popsány základní informace o Ruské federaci, jejichž vyjasnění je nutné pro další zkoumání. Informace pro tyto kapitoly byly čerpány primárně z Ústavy Ruské federace, statistických databází a relevantních médií či odborných zdrojů.

V následující kapitole o demografii v Rusku je popsán historický vývoj, jak demografické situace a popisu vývoje demografických ukazatelů zmíněných v předešlé kapitole, tak konkrétních politik zaměřující se na demografickou situaci v průběhu let. Jsou zde také zmíněny demografické ukazatele a jejich vývoj, jejich současné hodnoty jsou pak popsány v kapitole o současné demografické situaci v Rusku. V kapitole je také obsažena migrace, jako nezbytný faktor v demografickém zkoumání a rozdílnost jednotlivých regionů, které je v rámci zkoumání země o velikosti Ruska také nezbytně důležité zohlednit. Jako výzkumná metoda na tyto kapitoly byla zvolena především obsahová analýza odborných zdrojů a článků, vládních dokumentů a statistik. Pro vizualizaci některých demografických ukazatelů bylo využito především grafů ze serveru World Bank Data.

Aby bylo možné lépe zodpovědět vytyčené výzkumné otázky, je dále zařazena v rámci kapitoly o současné demografické situaci kapitola o prezidentu Putinovi a jeho vlivu na demografickou situaci Ruska. V rámci kapitol o současné situaci pak bylo primárně využíváno, mimo odborných článků a vědeckých prací, také článků z relevancích světových i českých médií. To z důvodu aktuálnosti některých skutečností, a také nedostatku odborných článků a prací. Dále jsou v kapitole zkoumány faktory, které demografickou situaci v současnosti ovlivňují. Těmi byla primárně pandemie covidu-19 a válka na Ukrajině. V obou kapitolách jsou popsány

---

⁷ McCombes, S. (2023, listopad 20). *What Is a Case Study? | Definition, Examples & Methods*. Scribbr. Získáno 25. březem 2024, from <https://www.scribbr.com/methodology/case-study/>

i konkrétní politiky, které s těmito faktory souvisí. V kapitole je také celkové hodnocení vývoje vybraných demografických ukazatelů a jejich současný stav.

Pro porovnání politických deklarácí s realitou byly používány odborné texty zabývající se politikou ruských politických špiček a dále pak primárně projevy prezidenta Putina, který vládne již od roku 1999 a je nevyšším politickým představitelem Ruska. Proto se v této práci zaměřuji primárně na jeho osobu.

Odborné zdroje a články byly vyhledávány pro všechny kapitoly práce primárně pomocí webu Web of Science. Jako zdroj statistik k vybraným demografickým ukazatelům a vybraným časovým obdobím byly využívány v celé práci primárně databáze Federální služby státní statistiky (Rosstat), World Bank Data, Statista a Wordometer. Při využívání médií jako zdroje informací bylo čerpáno převážně z relevantních světových i českých médií jako jsou Reuters, BBC News, Le Monde, ČT24 nebo Seznam Zprávy. Většina uvedených zdrojů byla překládána z anglického jazyka autorkou případně za pomoci Cambridge dictionary. Pro přehlednost a srozumitelnost byla překládána do češtiny i jména autorů, která jsou zmíněna v textu.

1 Demografické ukazatele

Demografie jako věda se zabývá populační reprodukcí. Mezi ukazatele tedy řadíme primárně porodnost a úmrtnost. Demografie ovšem zkoumá i příčiny a důsledky těchto faktorů. Demografickou situaci země lze pak popsat řadou různých demografických ukazatelů a jevů. Mezi ně řadíme například porodnost, plodnost, přirozený přírůstek, úmrtnost, urbanizaci, průměrnou délku dožití nebo úmrtnost. Tyto jevy zkoumáme jednotlivě a dohromady nám pak tvoří celkový demografický obraz země. Od zmíněné demografie je ještě třeba odlišit takzvaný demografický vývoj, který zahrnuje i prostorovou migraci obyvatelstva, kterou nelze ve studiu demografie jednotlivých států opomenout.⁸ V této kapitole představím demografické ukazatele, které v mé práci budu primárně zkoumat, nebo jejichž popsání je pro další zkoumání Ruské demografie relevantní.

1.1 Porodnost a plodnost

Prvním zmíněným ukazatelem je porodnost neboli natalita. Definice zní: *“rození dětí chápané jako hromadný jev vztahovaný k určité populaci”*.⁹ Jedná se tedy o proces, který zajišťuje reprodukci populace a je jedním z klíčových demografických ukazatelů. Sama o sobě závisí porodnost na řadě faktorů. Těmi je nejen plodnost žen a mužů ve společnosti, ale například i jaké socioekonomické podmínky jsou v daném státě. Velkou roli pak mohou hrát kulturní zvyklosti a normy nebo životní styl.¹⁰ Míra porodnosti se udává v promilích, tedy počtu živě narozených dětí na 1000 obyvatel středního stavu v reprodukčním věku, který je obvykle vytyčen od 15-49 let. Častěji ale mluvíme o plodnosti, která vyjadřuje *“průměrný počet dětí připadající na jednu ženu v dané populaci”*¹¹ a bývá tak jasněji vypovídající hodnotou. Aby nedocházelo k úbytku obyvatel, je nutné, aby číslo plodnosti dosáhlo hodnoty alespoň 2,1.¹² Ve své práci pracuji i se stupnicí, na které je hodnota plodnosti generační obnovy

---

⁸ Vystoupil, J., & Tarabová, Z. (2004). *Základy demografie*. Masarykova univerzita. <https://is.muni.cz/publication/670476/cs/Zaklady-demografie/Vystoupil-Tarabova>

⁹ Kalibová, K. (2017) Porodnost – Sociologická encyklopedie. Získáno 9. listopad 2023, z <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Porodnost>

¹⁰ Zimakova, K. (2019). *Rusko v 21. století: Analýza demografických a vybraných socioekonomických ukazatelů*. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. <http://dspace5.zcu.cz/handle/11025/37770>

¹¹ ÚZIS ČR. *Plodnost* | NZIP. NZIP.cz. Získáno 11. listopad 2023, z <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/3075>

¹² ČT24. (2018, listopad 16). *V polovině zemí světa lidská plodnost pozoruhodně klesá, překvapilo vědce*. Získáno 19. březen 2024, z <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/veda/v-polovine-zemi-sveta-lidska-plodnost-pozoruhodne-klesa-prekvapilo-vedce-72363>

nastavena tak, aby vycházela na číslo 1,00.¹³ Díky spojitosti mezi porodností a generační obnovou je dobré propojit ji s přirozeným přírůstkem.

1.2 Přirozený přírůstek

Na základě konkrétních čísel porodnosti a úmrtnosti lze zjistit takzvaný přirozený přírůstek. Ten zjistíme pomocí rozdílu mezi narozenými a zemřelými. Tedy rozdílu mezi porodností a úmrtností. Tento rozdíl se může dostávat buď do pozitivních hodnot – to poté mluvíme o přirozeném přírůstku nebo naopak do negativních. V tom případě pak mluvíme o přirozeném úbytku. Právě v Rusku se díky nízkým hodnotám porodnosti a vysokým hodnotám úmrtnosti jedná dlouhodobě o přirozený úbytek. V Rusku úmrtnost převažuje již od 90. let 20. století a na pozitivní hodnoty se rozdíl vyšplhal jen krátkodobě, a to v letech 2013-2016, poté pak opět sledujeme značný pokles.¹⁴

1.3 Migrace

Jak bylo již zmíněno, na demografický vývoj země má velký vliv i právě migrace. Migraci rozumíme jako přesun z jednoho místa nebo lokality do druhé. Tento přesun může být dobrovolný anebo nucený, kdy je přesun migranta uskutečněn na základě nedobrovolných důvodů. Těmi mohou být například ekonomické, ekologické nebo sociální faktory konkrétně se může jednat o útěk před válkou nebo politickým pronásledováním.¹⁵ Pokud mluvíme o migraci, kdy lidé odcházejí nebo přicházejí do země, mluvíme o migraci mezinárodní. Je nutno však neopomenout migraci vnitřní, která znamená změnu trvalého pobytu za hranice určité administrativní jednotky, zpravidla obce a dochází tak k přemístění obyvatel v rámci jednoho státu.¹⁶ I ta je pak důležitým faktorem v demografickém zkoumání. Migrace úzce souvisí s například se špatnou pracovní úrovní nebo stavem ekonomiky dané země a v případě, že tyto podmínky nejsou příznivé můžou způsobit, že větší počet lidí bude migrovat za lepšími podmínkami.¹⁷ To pak může mít vliv na demografickou situaci země. Co se týče terminologie,

---

¹³ Eberstadt, N. (2018). A Statistical Glimpse at Russia's Multiple Demographic and Human Resource Problems. *South Central Review*, 35(1), 147–174. <https://doi.org/10.1353/scr.2018.0008>

¹⁴ Statista. (2023, srpen 22). *Russia natural increase 2022*. Statista Research Department. <https://www.statista.com/statistics/1010200/natural-increase-in-russian-population/>

¹⁵ European Parliament. (2020, červenec 1). *Exploring migration causes: Why people migrate*.

<https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20200624STO81906/exploring-migration-causes-why-people-migrate>

¹⁶ Demografický informační portál. *Migrace*. Získáno 24. listopad 2023, z http://www.demografie.info/?cz_migrace

¹⁷ European Parliament. (2020, červenec 1). *Exploring migration causes: Why people migrate*.

<https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20200624STO81906/exploring-migration-causes-why-people-migrate>

tak rozlišujeme emigranty – lidé, kteří trvale opouští zemi¹⁸ a imigranty – lidé, do země přicházejí a jsou tedy přistěhovalci.¹⁹

Obzvláště v případě Ruska je migrace jak vnitřní, tak mezinárodní migrace velmi důležitá, a to díky tomu, že mezinárodní migrace v Rusku částečně vyrovnává negativní přirozený přírůstek. To vzhledem k tomu, že do Ruska dlouhodobě více lidí přichází, než odchází a migrace je tedy na pozitivních hodnotách.²⁰

1.4 Urbanizace

Urbanizace je proces růstu měst a stěhování obyvatelstva do jejich území. Tento proces je nyní na vzestupu téměř všude ve světě a jeho dopadem je vznik takzvaných megaměst – měst, které mají více jak 10 milionů obyvatel.²¹ Míra urbanizace se udává jako procento lidí žijící ve městech, a to z celkového počtu populace země. Definice toho, co se považuje za město se však může lišit, proto může být porovnání hodnot urbanizace mezi různými zeměmi zavádějící.²² Co se týče Ruska, tak se hodnota urbanizace dlouhodobě zvyšuje. Od roku 1960 můžeme sledovat rapidní růst, který se však zastavil a stagnoval v období 90. let 20. století na hodnotě 73 %. Mírný nárůst však opět přišel po roce 2006²³ a v roce 2022 se jedná o hodnotu 75,13 %.²⁴ Pokud toto číslo srovnáme s hodnotami ve světě, tak se jedná o hodnotu značně nadprůměrnou.²⁵

1.5 Průměrná délka dožití

Průměrná délka dožití je dalším důležitým demografickým ukazatelem. Udává se nejčastěji jako naděje dožití (střední délka života), která vyjadřuje “*kolik let má průměrně před sebou*

---

¹⁸ *Emigrant*. (2024, březen 20). <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/emigrant>

¹⁹ *Imigrant*. (2024, březen 20). <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/polish-english/imigrant>

²⁰ Statista. (2023, listopad 1). *Russia: International migratory flows 2022*. Statista Research Department. <https://www.statista.com/statistics/1010259/international-migration-russia-inflow-outflow/>

²¹ *Urbanization*. National Geographic. Získáno 24. listopad 2023, z <https://education.nationalgeographic.org/resource/urbanization>

²² O'Neill, A. *Russia—Urbanization 2022*. Statista. Získáno 24. listopad 2023, z <https://www.statista.com/statistics/271343/urbanization-in-russia/>

²³ World Bank Data. *Urban population (% of total population) - Russian Federation*. Získáno 24. listopad 2023, z <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?locations=RU>

²⁴ O'Neill, A. (2023). *Russia—Urbanization 2022*. Statista. Získáno 24. listopad 2023, z <https://www.statista.com/statistics/271343/urbanization-in-russia/>

²⁵ World Bank Data. *Urban population (% of total population)*. Získáno 3. únor 2024, z <https://data.worldbank.org>

osoba, která se právě narodila”.²⁶ Co se týče Ruska, po rozpadu SSSR, tak hodnoty průměrné délky dožití nejsou nijak vysoké a ani příliš během let nestoupají. Od rozpadu se totiž jejich hodnota zvedla pouze o zhruba 3,5 roku (porovnáváme rok 1990 a 2022).²⁷ Takovýto růst není za dobu více jak 30 let příliš pozitivní.

S průměrnou délkou dožití navíc úzce souvisí počet obyvatel v rámci populace, kteří jsou starší 65 let. Jejich počet pak ukazuje na věkové složení populace. I tato hodnota dlouhodobě v Rusku stoupá a z přibližně 7 milionů v roce 1960 vystoupala až na téměř 23 milionů v roce 2020.²⁸ Navíc pokud toto číslo vztáhneme k celkové populaci, kterou činí přibližně 144 milionů,²⁹ výsledek naznačuje významné stárnutí ruské populace.

1.6 Úmrtnost

Úmrtnost vyjadřuje vymírání určité populace, a to většinou pomocí udání hrubé míry úmrtnosti čili přečet úmrtí na 1000 obyvatel, a to v období jednoho kalendářního roku. V Rusku se úmrtnost v dlouhodobém horizontu zvyšuje, a především v období rozpadu Sovětského svazu a pandemie covidu-19, se dostala úmrtnost na vysoké hodnoty.³⁰ Takto vysoká úmrtnost není pro demografickou situaci nic přínosného a znamenala v průběhu let pro Rusko a jeho demografickou situaci značný problém, který dále budu rozvádět ve svojí práci.

Často se také společně s úmrtností zjišťují příčiny smrti, sociální a profesionální charakteristiky zemřelého a také individuální stárnutí a délka lidského života.³¹ Tyto faktory pak mohou například napovědět, co změny úmrtnosti způsobilo, nebo jakým směrem se dát při boji s vysokou úmrtností. Celosvětově způsobují smrt nejčastěji ischemické choroby srdeční (choroby způsobující nedokrevnost srdce), mrtvice, chronická obstrukční plicní nemoc a respirační infekce.³²

---

²⁶ Kučerová, E. (2014). Žijeme déle a zdravěji? Žijeme déle a zdravěji? Získáno 24. listopad 2023, z <https://www.czso.cz/csu/czso/6b004993a7>

²⁷ Rosstat. *Russian Statistical Yearbook 2023*. (2024, únor 6). <https://eng.rosstat.gov.ru/Publications/document/74811>

²⁸ World Bank Data. *Population ages 65 and above (% of total population) —Russia Federation*. Získáno 24. listopad 2023, z <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.65UP.TO?locations=RU>

²⁹ Wordometer. *Russia Population (2023)*. Získáno 14. prosinec 2023, z <https://www.worldometers.info/world-population/russia-population/>

³⁰ Statista. *Russia: Death rate 2022*. Statista. Získáno 26. březen 2024, z <https://www.statista.com/statistics/1089615/russia-death-rate/>

³¹ Vystoupil, J., & Tarabová, Z. (2004). *Základy demografie*. Masarykova univerzita. <https://is.muni.cz/publication/670476/cs/Zaklady-demografie/Vystoupil-Tarabova>

³² WHO. (2020, prosinec 9). *The top 10 causes of death*. Získáno 26. březen 2024, z <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/the-top-10-causes-of-death>

2 Základní informace o Rusku

Deklarace o přijetí státní suverenity Ruské sovětské federativní socialistické republiky byla přijata 12. června 1990.³³ Ruská federace pak vznikla 25. prosince roku 1991 po rozpadu Sovětského svazu. I přesto však zůstává nejrozlehlejší zemí světa a zabírá území přes 17 000 000 km²³⁴ a to včetně sporných území jako je poloostrov Krym, který byl prohlášen za součást Ruské federace od anexe Krymu v roce 2014.³⁵ Ruská federace je rozdělena do 22 republik, 6 krajů, 2 federálních měst (Ruská Ústava ještě uvádí jako federální město Sevastopol, který se ale nachází na sporném území Krymu), 49 regionů, 1 autonomního regionu a 10 autonomních oblastí.³⁶ Země se nachází na kontinentu Eurasie a svým územím zasahuje jak do Evropy, tak do Asie. Sousedí se 14 státy, kterými jsou Norsko, Finsko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Polsko, Bělorusko, Ukrajina, Gruzie, Ázerbájdžán, Kazachstán, Čína, Mongolsko a Severní Korea. Mimo tyto země ještě sousedí po námořní hranici s Japonskem a USA. Hlavním městem je Moskva s obyvatelstvem okolo 12 milionů^{37,38}, a je tak největším městem celé země. V Moskvě se také nachází sídlo prezidenta, vlády a parlamentu. V Rusku je velká míra urbanizace³⁹ a nachází se zde proto více velkých milionových měst, jako je kromě hlavního města například Petrohrad nebo Novosibirsk. Celkový počet obyvatel Ruské federace je přibližně 144 milionů.⁴⁰ Nejpoužívanějším jazykem je ruština, která je také oficiálním jazykem federace. V zemi se však mluví dalšími místními jazyky. Co se týče náboženství, tak převažujícím náboženstvím je pravoslavné křesťanství a poté islám.⁴¹

---

³³ June 12 Is Russia Day. (2023, červen 12). Získáno 17. duben 2024, z <https://pacsto.org/events/12-iyunya-den-rossii-a367cd83-56cf-4e0f-955f-2f2c29c74180>

³⁴ Rusko | Aktuálně.cz. (2011, říjen 4). Aktuálně.cz - Víte, co se právě děje. <https://www.aktualne.cz/wiki/zahranici/rusko/r~i:wiki:1888/>

³⁵ Komárek, M. (2023, duben 19). *Příběh anexe Krymu. Jak Putin přepisoval dějiny podle Kateřiny Veliké*. Seznam Zprávy. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-pribeh-anexe-krymu-jak-putin-prepisoval-dejiny-podle-kateriny-velike-229126>

³⁶ Kapitola 3. Federální struktura | Ústava Ruské federace. Získáno 14. prosinec 2023, z <http://www.constitution.ru/en/10003000-04.htm>

³⁷ Russia in Facts and Numbers. Získáno 14. prosinec 2023, z https://canada.mid.ru/en/o_rossii/russia_in_facts_and_numbers/

³⁸ Statista. *Population of Moscow 2023*. Získáno 14. prosinec 2023, z <https://www.statista.com/statistics/1186423/population-of-moscow/>

³⁹ O'Neill, A. *Russia—Urbanization 2022*. Statista. Získáno 24. listopad 2023, z <https://www.statista.com/statistics/271343/urbanization-in-russia/>

⁴⁰ Russia Population (2023) — Worldometer. Získáno 14. prosinec 2023, z <https://www.worldometers.info/world-population/russia-population/>

⁴¹ *Obecné informace o Rusku*. Získáno 14. prosinec 2023, z https://ghana.mid.ru/en/about_russia/general_information_about_russia/

2.1 Obyvatelstvo

Jak již bylo zmíněno, Ruská federace má celkově necelých 150 milionů obyvatel, což je na celkovou plochu země velmi málo v porovnání s ostatními zeměmi a naznačuje to specifika, které Rusko má. Vzhledem k tomuto počtu obyvatel je v Rusku velmi nízká hustota obyvatel a to jen 8,5 obyvatel / km². Dalším specifikem je, že populace se koncentruje pouze do 2-5 % celkového území země, a to především do velkých měst a jejich předměstí.⁴² Celková populace Ruska navíc oproti předešlým rokům s mírnými výkyvy klesá a prognózy do dalších let naznačují tento trend i do budoucna.⁴³

Co se týče etnického rozložení, tak z celkového počtu obyvatel tvoří naprostou většinu (okolo 80 %) etničtí Rusové, zbytek pak ostatní etnika jako jsou Tataři, Ukrajinci, v menších procentuálním zastoupení se pak pohybují ještě Čuvašové, Baškirové, Čečenci, Arméni, Němci, Bělorusové a Moldavané. Rusko je zároveň jednou z nejpobulárnější destinací světa a proudí do ní masy přistěhovalců,⁴⁴ a to primárně ze států Společenství nezávislých států (SNS)⁴⁵ – organizace, která navazuje na Sovětský svaz a sdružuje bývalé sovětské republiky na základě dobrovolného členství.⁴⁶ (Rosstat jako státy SNS uvádí v demografickém kontextu: Ázerbájdžán, Arménie, Bělorusko, Kazachstán, Kyrgyzstán, Moldavská republika, Rusko, Tádžikistán, Turkmenistán, Uzbekistán a Ukrajina. Ne všechny tyto státy jsou ale v současnosti členy organizace. Bývalým členem je také Gruzie,⁴⁷ tu ale Rosstat řadí do jiné kategorie zemí.⁴⁸) Migrace pak mimo jiné částečně vyvažuje například negativní přirozený přírůstek v zemi.⁴⁹

---

⁴² Liliya, K., & Nikita, M. (2022). Internal migration and population concentration in Russia: Age-specific patterns. *GeoJournal*, 87(6), 4741–4762. <https://doi.org/10.1007/s10708-021-10525-z>

⁴³ Worldometer. *Russia Population (2023)* Získáno 26. listopad 2023, z <https://www.worldometers.info/world-population/russia-population/>

⁴⁴ Judah, B. (2013). Russia's Migration Crisis. *Survival*, 55(6), 123–131. <https://doi.org/10.1080/00396338.2013.862940>

⁴⁵ Rosstat. *Russian Statistical Yearbook 2023*. (2023). Získáno 12. březen 2024, z <https://eng.rosstat.gov.ru/Publications/document/74811>

⁴⁶ ČT, A. (2021, prosinec 21). *30 let zpět: Vznik Společenství nezávislých států*. Získáno 9. duben 2024, z <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/specialy/30-let-zpet-vznik-spolecenstvi-nezavislych-statu-25211>

⁴⁷ *Georgia Finalizes Withdrawal From CIS*. (18. srpen 2018). Získáno 9. duben 2024, z https://www.rferl.org/a/Georgia_Finalizes-Withdrawal_From_CIS/1802284.html

⁴⁸ Rosstat. *Russian Statistical Yearbook 2023*. (2023). Získáno 12. březen 2024, z <https://eng.rosstat.gov.ru/Publications/document/74811>

⁴⁹ Judah, B. (2013). Russia's Migration Crisis. *Survival*, 55(6), 123–131. <https://doi.org/10.1080/00396338.2013.862940>

2.2 Politické uspořádání

Rusko je oficiálně federativní poloprezidentská republika, zastupitelská demokracie se systémem více stran. Rusko přijalo svoji současnou ústavu v referendu v roce 1993. Ta stanovuje rozdělení jednotlivých složek moci, která se dělí na legislativní nebo zákonodárnou, výkonnou a soudní.⁵⁰

Legislativní moc má v rukou *“Federální shromáždění – parlament Ruské federace – je zastupitelským a zákonodárným orgánem Ruské federace”*.⁵¹ Federální shromáždění je rozděleno do dvou komor, které tvoří horní komora – Rada federace a dolní komora – Státní Duma. Jednotliví členové nesmí zasedat v obou komorách parlamentu a členové Státní Dumy nesmí být poslanci v jiných zastupitelských orgánech státní moci a územní samosprávy. Zároveň členové obou komor i prezident disponují imunitou a jsou tedy ochráněni před zadržením, zatčením, prohledáním, a to s výjimkou zadržení na místě činu. Mohou však být imunity zbaveni. Obě komory zasedají odděleně, ale mohou v některých otázkách uspořádat jednání společná.⁵²

*“Výkonnou moc v Rusku vykonává vláda Ruské federace. Vládu Ruské federace tvoří předseda vlády Ruské federace, místopředseda vlády Ruské federace a federální ministerstva.”*⁵³ Předsedu vlády jmenuje prezident se souhlasem právě Státní Dumy. Prezidentovi jsou poté premiérem navrhováni kandidáti na funkce ministrů a místopředsedů vlády. Samotná vláda pak mimo jiné vypracovává federální rozpočet, zajišťuje měnovou politiku, provádění kultury, vědy, vzdělávání, ochranu zdraví, sociální zabezpečení a ekologii a spravuje federální majetek.

Soudní moc je pak vykonávána prostřednictvím ústavního, občanského, správního a trestního řízení v rámci soudního systému.

---

⁵⁰ Kapitola 5. Federální shromáždění | Ústava Ruské federace. Získáno 28. listopad 2023, z <http://www.constitution.ru/en/10003000-06.htm>

⁵¹ Kapitola 5. Federální shromáždění | Ústava Ruské federace. Získáno 28. listopad 2023, z <http://www.constitution.ru/en/10003000-06.htm>

⁵² Kapitola 6. Vláda Ruské federace | Ústava Ruské federace. Získáno 29. listopad 2023, z <http://www.constitution.ru/en/10003000-07.htm>

⁵³ Kapitola 6. Vláda Ruské federace | Ústava Ruské federace. Získáno 29. listopad 2023, z <http://www.constitution.ru/en/10003000-07.htm>

Podle oficiálních zdrojů se tedy jedná o zastupitelskou demokracii. Řada nezávislých zdrojů však tomuto tvrzení oponuje tím, že se spíše jedná o autoritativní stát⁵⁴ nebo “volební autoritářství”⁵⁵ a mluví se o Putinově převzetí moci jak nad státními institucemi, tak nad médií. To vše nejen ze strany zahraničních oponentů ale i těch domácích, kteří ho obviňují nejen z podkopávání demokracie⁵⁶, ale upozorňují také například na rozsáhlou korupci.⁵⁷

1.1.1 Rada Federace

V Radě federace – horní komoře Parlamentu zasedají dva reprezentanti každého federálního subjektu, kterých je dohromady 89. Vždy jeden z legislativního a jeden z výkonného orgánu státní moci. K hlavní jurisdikci Rady patří jmenování soudců Ústavního soudu Ruské federace, Nejvyššího soudu Ruské federace, Vyššího rozhodčího soudu Ruské federace, rozhodování o možnosti použití ozbrojených sil, jmenování voleb prezidenta a jeho odvolání nebo schvalování dekretů prezidenta o zavedení stanného práva a výjimečného stavu.⁵⁸

1.1.2 Státní Duma

Ve Státní Dumě – dolní komoře Parlamentu zasedají zástupci jednotlivých stran starší 21 let, kteří místa získávají proporčně k počtu získaných hlasů v celostátních volbách, a to na pětileté volební období.⁵⁹ Od voleb v roce 2021 je ve Státní Dumě 5 politických stran, které obsazují většinu křesel. To je možné díky smíšenému volebnímu systému, který umožňuje získat křeslo i nezávislým kandidátům, kterých je v současnosti 5.⁶⁰ Celkový počet křesel je pak 450. K hlavním pravomocím Státní Dumy patří jmenování a odvolání předsedy Centrální banky Ruské federace, vyhlášení amnestie a podání žaloby na prezidenta Ruské federace a možnost zprostit ho jeho funkce. Především však udělují souhlas ke jmenování předsedy vlády a rozhodují o důvěře vládě, která drží exekutivní moc. Současným předsedou vlády

---

⁵⁴ Freedom House. *Russia: Freedom in the World 2022 Country Report*. Získáno 25. listopad 2023, z <https://freedomhouse.org/country/russia/freedom-world/2022>

⁵⁵ White, D. (2015). Political opposition in Russia: The challenges of mobilisation and the political–civil society nexus. *East European Politics*, 31(3), 314–325. <https://doi.org/10.1080/21599165.2014.990628>

⁵⁶ BBC News. (2012, duben 26). *Russia country profile*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-17839672>

⁵⁷ Judah, B. (2013). Russia’s Migration Crisis. *Survival*, 55(6), 123–131. <https://doi.org/10.1080/00396338.2013.862940>

⁵⁸ Kapitola 5. Federální shromáždění | Ústava Ruské federace. Získáno 30. listopad 2023, z <http://www.constitution.ru/en/10003000-06.htm>

⁵⁹ Kapitola 5. Federální shromáždění | Ústava Ruské federace. Získáno 30. listopad 2023, z <http://www.constitution.ru/en/10003000-06.htm>

⁶⁰ The State Duma. *History of the State Duma*. Získáno 6. březen 2024, z <http://duma.gov.ru/en/duma/about/history/information/>

je od roku 2020 Michail Mišustin. Co se týče rozpuštění Státní Dumy, tak tato pravomoc je také v rukou prezidenta Ruské federace, a to podle Ústavy Ruské federace.⁶¹

1.1.3 Prezident

Hlavou státu je již zmíněný prezident. Ten je *“garantem Ústavy Ruské federace, práv a svobod člověka a občana”*⁶². Podle pravidel stanovených Ústavou Ruské federace *„přijímá opatření k ochraně suverenity Ruské federace, její nezávislosti a státní celistvosti, zajišťuje koordinované fungování a součinnost všech orgánů státní moci.”*⁶³ Mimo jiné je také nejvyšším vrchním velitelem ozbrojených sil Ruské federace, jmenuje a odvolává vrchního velitele ozbrojených sil, určuje zahraniční politiky a zastupuje zemi v mezinárodních vztazích. Je volen v přímých, všeobecných, rovných volbách tajným hlasováním na dobu 6 let. V současnosti je prezidentem Vladimir Putin, a to již od roku 2012, poprvé zvolený v roce 2000 na dvě volební období a poté znovu v roce 2012 a 2018. V mezidobí však setrval na postu premiéra. Ústava ustanovuje, že jedna a táž osoba nemůže vykonávat funkci více jak dvě volební období po sobě. Ohledně této podmínky pro prezidenty došlo však v roce 2020 ke změně Ústavy. Ta umožní současnému prezidentovi vládnout i po dvou 6letých volebních období ještě další dvě, pokud jich využije. To bude možné díky anulaci předchozích vykonaných funkčních období právě před změnou Ústavy, během kterých vládl právě Vladimir Putin. Podle něj totiž mají změny primárně zabránit nestabilitě, která by mohla vzniknout při hledání nástupce.⁶⁴ Změna je však spojena s obavami v podobě ještě větší koncentrace moci v rukou prezidenta.⁶⁵

---

⁶¹ Kapitola 5. Federální shromáždění | Ústava Ruské federace. Získáno 30. listopad 2023, z <http://www.constitution.ru/en/10003000-06.htm>

⁶² Kapitola 4. Prezident Ruské federace | Ústava Ruské federace. Získáno 28. listopad 2023, z <http://www.constitution.ru/en/10003000-05.htm>

⁶³ Kapitola 4. Prezident Ruské federace | Ústava Ruské federace. Získáno 28. listopad 2023, z <http://www.constitution.ru/en/10003000-05.htm>

⁶⁴ Horký, P. (2020, červenec 2). Ústavní změny v Rusku: Putin navěky a zákaz homosexuálních svazků. Týdeník Respekt. <https://www.respekt.cz/agenda/ustavni-zmeny-v-rusku-putin-naveky-a-zakaz-homosexualnich-svazku>

⁶⁵ Noble, B., & Petrov, N. (2021). From Constitution to Law: Implementing the 2020 Russian Constitutional Changes. *Russian Politics*, 6(1), 130–152. <https://doi.org/10.30965/24518921-00601008>

3 Demografie v Ruské federaci

V této kapitole postupně popíšu demografii v Rusku. Pro kontext jsou prvně zařazeny kapitoly o historii jak demografického vývoje, tak o konkrétních politikách v průběhu let. Poté jsou upřesněny některé další faktory a oblasti důležité pro získání celkového obrazu demografie v Rusku jako je migrace a různorodost tamních regionů. Poté pokračuji popisem a hodnocením současné situace s důrazem na pandemii covidu-19 a probíhající válku na Ukrajině. V poslední kapitole pak je detailní popis role prezidenta Vladimira Putina.

3.1 Historický vývoj demografické situace v rámci Ruské federace

Demografické problémy provázely Sovětský svaz ještě před jeho rozpadem, kdy SSSR utrpělo velké populační ztráty převážně v II. světové válce, díky Stalinovým čistkám,⁶⁶ násilné kolektivizaci a industrializaci.⁶⁷ Během před rozpadových let tak Rusko zaznamenalo dvě depopulační vlny. První z nich nastala po Říjnové revoluci a druhá po II. světové válce. Demografická situace se však zhoršila primárně právě s rozpadem SSSR, kdy došlo k řadě demografických změn a objevily se obavy o budoucí populaci Ruska.⁶⁸ Země se ocitla v největší depopulační vlně, která trvala mnohem déle než ty předchozí. Liší se také tím, že v ruském kontextu tentokrát probíhá bez přítomnosti války nebo politického teroru. Důležité také je, že v tomto případě se nejedná o krátkodobý trend.⁶⁹

Jednotlivé depopulační vlny měly značný vliv na počet obyvatel v Rusku. Co se týče populačního rozdílu mezi obdobími před a po rozpadu Sovětského svazu, můžeme sledovat od rozpadu značný pokles. (V případě tohoto porovnání porovnáváme vždy populaci oblasti Ruské Federace s tehdejší Ruskou sovětskou federativní socialistickou republikou.) Pokud vezmeme roky 1961, 1991 a 2021. To je 30 let před rozpadem SSSR, rok rozpadu a 30 let po rozpadu. A porovnáme počty obyvatel Ruska v jednotlivých letech, tak zjistíme, že od roku 1961 do roku 1991 docházelo ke konstantnímu, celkem markantnímu populačnímu růstu a to ze 121,2 milionů na 148,4 milionů. Tento růst se však právě kolem rozpadu SSSR zastavil, a dokonce začalo docházet v některých obdobích k populačnímu úbytku. Ten pak způsobil,

---

⁶⁶ Rivkin-Fish, M. (2003). Anthropology, demography, and the search for a critical analysis of fertility: Insights from Russia. *American Anthropologist*, 105(2), 289. <https://doi.org/10.1525/aa.2003.105.2.289>

⁶⁷ Pravec, J. (2022, březen 3). *Sovětský experiment: Průmyslový vzestup za cenu lidských obětí*. *Ekonom*. <https://ekonom.cz/c1-67040370-sovetsky-experiment-prumyslovy-vzestup-za-cenu-lidskych-obeti>

⁶⁸ Anderson, B. A. (2002). Russia Faces Depopulation? Dynamics of Population Decline. *Population and Environment*, 23(5), 437–464. <https://doi.org/10.1023/A:1015113017848>

⁶⁹ Eberstadt, N. (2015). Drunken Nation: Russia's Depopulation Bomb. *World Affairs*, 178(2), 34–47. <https://www.jstor.org/stable/43555436>

že v roce 2021 (tedy opět 30 let od rozpadu) populace Ruska klesla na hodnotu 144,1 milionů. Tedy z téměř 30 milionového nárůstu za 30 let v období před rozpadem SSSR, se po rozpadu stal 4,3 milionový pokles za stejné časové rozmezí.⁷⁰

Avšak po roce 1992 Rusko nebylo zdaleka jediným státem potýkajícím se s populačním úbytkem. S podobným trendem se totiž v tomto období setkávají i ostatní země světa. Rusko však nemůže svou ztrátu odůvodňovat válkou nebo migračním úbytkem⁷¹ a to vzhledem k tomu, že v tomto období se migrace pohybovala ve výrazně pozitivních hodnotách. Avšak i přesto, že migrační hodnoty jsou pozitivní, tak od roku 1993, s mírnými výkyvy, stále klesají na nižší hodnoty.⁷² Alarmující byl také právě rozdíl mezi porodností a úmrtností, kdy po roce 1987 začal počet narozených klesat a počet úmrtí stoupat. Tento rozdíl se ještě více prohluboval právě po rozpadu SSSR. A to tak, že v roce 1997 byl počet úmrtí o 50 % vyšší než před deseti lety a počet narození o milion nižší. V tomto období se také Rusko potýká s nedobrovolnou neplodností párů, která se pohybuje na 13 % (některé zdroje dokonce uvádějí i větší procenta) a to je více než například v západních zemích. Důvodem jsou především zdravotní návyky, a to právě i v oblasti reprodukčního zdraví, konkrétně například nemoc syfilis, která může vést k neplodnosti, byla v Rusku markantně více zaznamenána než v evropských státech. Problematické bylo také vysoké rozšíření viru HIV. Riziková je také vysoká konzumace alkoholu v zemi,⁷³ která se v roce 2000 pohybovala na hodnotě 15,7 litrů alkoholu na hlavu (věku 15+) a co se týče mužů ve stejném roce je to 26,2 litrů na muže (věku 15+).⁷⁴ O 11 let později, v roce 2011 dokonce mělo Rusko celosvětově nejvyšší podíl úmrtnosti související s alkoholem.⁷⁵ Nedostatečné zdravotní podmínky pak přispívají k faktu, že v roce 2005 se porodnost Ruska dostala na hodnoty nižší než ve většině evropských zemí a například předpokládané riziko úmrtí při porodu bylo v Rusku v porovnání s evropskými zeměmi jako je například Německo, šestkrát vyšší. Zarážející také je, že úmrtnost žen ve 20. letech jejich života

---

⁷⁰ World Bank Data. *Population, total—Russian Federation*. Získáno 16. leden 2024, z <https://data.worldbank.org>

⁷¹ Eberstadt, N. (2004). Russia's Demographic Straightjacket. *The SAIS Review of International Affairs*, 24(2), 9–25. <https://www.jstor.org/stable/26999221>

⁷² World Bank Data. *Net migration—Russian Federation*. Získáno 16. leden 2024, z <https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.NETM?locations=RU>

⁷³ Eberstadt, N. (2004). Russia's Demographic Straightjacket. *The SAIS Review of International Affairs*, 24(2), 9–25. <https://www.jstor.org/stable/26999221>

⁷⁴ World Bank Gender Data Portal. *Total alcohol consumption per capita (liters of pure alcohol, projected estimates, 15+ years of age)*. Získáno 20. leden 2024, z <https://genderdata.worldbank.org/indicators/sh-alc-pcap-li>

⁷⁵ Brooke, H. St. G., & Gans-Morse, J. (2016). Putin's Crackdown on Mortality. *Problems of Post-Communism*, 63(1), 1–15. <https://doi.org/10.1080/10758216.2015.1039438>

(což je období, ve kterém v Rusku ženy nejvíce rodí děti), se v Rusku zvyšovala. Populačnímu procesu v Rusku nepomohl ani trend nastiňující neochotu ruských žen mít více jak jedno dítě a také zvyšující se číslo dětí počatých nemanželskými páry. S tím pak souvisí vysoké číslo rozvodovosti manželských párů, které se zvýšilo z 400 rozvodů na 1000 manželství v roce 1980 na 800 rozvodů na 1000 manželství v roce 2002.⁷⁶

Důležitým ukazatelem, který je dobré zmínit v rámci historie demografického procesu Ruska a který také ukazuje na tehdejší i současnou situaci, jsou naděje na dožití. I tento demografický ukazatel však vypovídá o zhoršující se situaci po rozpadu SSSR. V době rozpadu byly naděje na dožití průměrně 68 let. Během 3 let se však rapidně propadly na 64 let. V roce 2000 byla pak hodnota dokonce horší, než byla před půl stoletím. Pro porovnání s ostatními zeměmi, na Ukrajině v roce 2000 byl předpoklad dožití 68 let,⁷⁷ v České republice 75 let⁷⁸ a v Německu 78 let,⁷⁹ v Rusku to bylo pouze 65 let. Po roce 2003 však začala úroveň naděje na dožití stoupat, ale i přesto se v roce 2007 Rusko umístilo v průměrné naději na dožití na 164. místě ze 226 zemí, a to za zeměmi jako je Bolívie, Irák nebo Indie.⁸⁰ V roce 2007 však pak dokonce překročila magickou hranici 70 let. V roce 2019 vystoupala až na 73 let, ale poté opětovně klesla. V roce 2021 jsou tak naděje na dožití v Rusku jen o rok vyšší než před téměř 60 lety.⁸¹ Ještě hůře jsou však na tom průměrné naděje na dožití v Rusku u mužů, jejichž hodnota nikdy nepřesáhla 70 let a pár let po rozpadu se dokonce pohybovala na pouhých 58 letech⁸², což znamená 6 let pod celosvětovým průměrem.⁸³ A i přes to, že po roce 2005 začala stoupat, tak v roce 2021 průměr zůstal na 65 letech,⁸⁴ to je 4 roky za celosvětovým průměrem,⁸⁵ 14 let

---

⁷⁶ Eberstadt, N. (2015). Drunken Nation: Russia's Depopulation Bomb. *World Affairs*, 178(2), 34–47.

<https://www.jstor.org/stable/43555436>

⁷⁷ World Bank Data. *Life expectancy at birth, total (years)—Ukraine*. Získáno 3. únor 2024, z <https://data.worldbank.org>

⁷⁸ World Bank Data. *Life Expectancy at birth, total (years)—Czechia*. Získáno 3. únor 2024, z <https://data.worldbank.org>

⁷⁹ World Bank Data. *Life Expectancy at birth, total (years)—Germany*. Získáno 3. únor 2024, z <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.IN?locations=DE&view=chart>

⁸⁰ Eberstadt, N. (2015). Drunken Nation: Russia's Depopulation Bomb. *World Affairs*, 178(2), 34–47. <https://www.jstor.org/stable/43555436>

⁸¹ World Bank Data. *Life expectancy at birth, total (years)—Russia Federation*. Získáno 3. únor 2024, z <https://data.worldbank.org>

⁸² World Bank Data. *Life expectancy at birth, male (years)—Russia Federation*. Získáno 4. únor 2024, z <https://data.worldbank.org>

⁸³ World Bank Data. *Life expectancy at birth, male (years)*. Získáno 4. únor 2024, z <https://data.worldbank.org>

⁸⁴ Rosstat. *Russian Statistical Yearbook 2023*. (2024, únor 6).

<https://eng.rosstat.gov.ru/Publications/document/74811>

⁸⁵ World Bank Data. *Life expectancy at birth, male (years)*. Získáno 4. únor 2024, z <https://data.worldbank.org>

za Německem⁸⁶ a 9 let za Českou republikou.⁸⁷ Je tedy nutné zdůraznit, že krize plodnosti je do jisté míry obrazem nízkých nadějí na dožití nyní popsaných a vysoké míry úmrtnosti, která způsobuje to, že páry nemají tolik dětí, kolik by třeba za jiných okolností chtěly mít.⁸⁸

Jak již bylo nastíněno, demografická situace se postupně začala mírně zlepšovat, jak uvádí Eberstadt od roku 2009, a to díky odkládání porodů v 90. letech, které pak přišly na začátku 21. století a částečně tak přispěly k nárůstu porodnosti.⁸⁹ Důležitý však byl také příval migrantů, kterých do roku 2014 (od roku 2009) přišlo do Ruska skoro 1 milion. Další faktor, který do jisté míry lze zařadit do opatření, která dokázala zlepšení demografické situace, byla anexe Krymu. Během ní Rusko připojilo poloostrov Krym, do té doby pod správou Ukrajiny. Díky tomu navýšilo Rusko počet obyvatel o 2,3 milionů.⁹⁰ Avšak to, zda Krym patří k Rusku a zda tedy tyto obyvatele považovat jako obyvatele Ruské Federace, je otázka. To vzhledem ke konkrétním skutečnostem provázejícím anexi a především to, že referendum, které bylo uspořádáno o nezávislost Krymu, bylo označeno rezolucí Valného shromáždění OSN za neplatné.⁹¹ Co nesporné však není, je to, jak moc by připojení Krymu pomohlo řešit nepříznivou demografickou situaci. V roce 2013 se také na chvíli poměr úmrtnosti a porodnosti (tedy přirozený přírůstek) dostal do kladných čísel a zůstal v nich až do roku 2016, kdy se opět převrátil do negativních čísel.⁹² Ovšem to, že na pár let přerostl počet narozených počet zemřelých ještě neznamena, že bylo dosaženo takové míry plodnosti, která by znamenala překonání hranice generační obnovy. Tady je však podstatné si uvědomit, že Rusko je obrovská země a veškeré statistiky jsou průměrem všech regionů a je tedy možné, že některé regiony se od obecných průměrů mohou celkem podstatně odlišovat. Pokud bychom si tento fenomén chtěli konkretizovat právě na porodnosti, tak uvidíme, že v Moskvě byla porodnost v roce 2013 na hodnotě 0,63 (tentokrát jde o index, kde 1,00 je číslo pro dlouhodobou populační stabilitu

---

⁸⁶ World Bank Data. *Life expectancy at birth, male (years)—Germany*. Získáno 4. únor 2024, z <https://data.worldbank.org>

⁸⁷ World Bank Data. *Life expectancy at birth, male (years)—Czech republic*. Získáno 4. únor 2024, z <https://data.worldbank.org>

⁸⁸ Eberstadt, N. (2015). Drunken Nation: Russia's Depopulation Bomb. *World Affairs*, 178(2), 34–47. <https://www.jstor.org/stable/43555436>

⁸⁹ Kozlova, O. A., & Arkhangel'skii, V. N. (2021). Russian Fertility Forecast: Approaches, Hypotheses, and Results. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 91(5), 548–556. <https://doi.org/10.1134/S1019331621050051>

⁹⁰ Eberstadt, N. (2018). A Statistical Glimpse at Russia's Multiple Demographic and Human Resource Problems. *South Central Review*, 35(1), 147–174. <https://doi.org/10.1353/scr.2018.0008>

⁹¹ UN Press. (2014). *General Assembly Adopts Resolution Calling upon States Not to Recognize Changes in Status of Crimea Region*. Získáno 4. únor 2024, z <https://press.un.org/en/2014/ga11493.doc.htm>

⁹² Statista. *Russia natural increase 2022*. Získáno 4. únor 2024, z <https://www.statista.com/statistics/1010200/natural-increase-in-russian-population/>

bez migrace), ale naproti tomu v historicky muslimských oblastech jako je například Čečensko, byla hodnota 1,38 a je tedy zřejmý značný rozdíl. V Čečenku také vidíme, že zde došlo k překročení hranice pro generační obnovu (tedy více než 1,00). Nicméně z 85 regionů, pro které Rosstat tento údaj uvádí, pouze 9 regionů dosáhlo či přesáhlo hranici 1,00. Tedy i když došlo k mírnému zlepšení, nelze mluvit o vítězství. Pokud se opět vrátíme k hodnotám úmrtnosti, i ty jsou po roce 2009 vyšší než například v Evropě. Úmrtnost se v Rusku pohybuje spíše v číslech rozvojových zemí, někdy dokonce i hůře. Ale oproti rozvojovým zemím, kde smrt většinou způsobuje kombinace podvýživy a infekčních onemocnění jako je tuberkulóza, malárie nebo cholera, v Rusku smrt způsobují nejvíce kardiovaskulární onemocnění (KVO) jako je infarkt nebo mrtvice a násilná úmrtí způsobená vraždou, sebevraždou nebo dopravní nehodou. To, že KVO se řadí mezi časté příčiny smrti, není nic neobvyklého ani v ostatních zemích. Co je však neobvyklé, je to, že v Rusku jejich číslo jednoznačně převyšuje celosvětově ostatní země. V roce 2008 se dokonce Rusko umístilo nejhůře ze všech zemí, které byly v otázce počtu smrtí způsobených KVO zkoumány Světovou zdravotnickou organizací (WHO). Od tohoto roku se sice počet úmrtí na KVO zmenšil, ale stále se země pohybuje ve vysokých číslech. Vysoká čísla navíc Rusko vykazuje i v kategorii násilných smrtí, ve kterých Rusko předčily jen země jako je Irák, Srí Lanka nebo Uganda.⁹³

Rusko se také, stejně jako mnoho dalších zemí, potýká s exponenciálním stárnutím populace. Počet obyvatel, kteří se pohybují ve věku 65 a více let, se stále zvyšuje, a to i přesto, že celkový počet obyvatel se zmenšuje. V době rozpadu SSSR byl počet této skupiny obyvatel na zhruba 15 milionech, v roce 2010 to bylo už 18 milionů a v roce 2020 pak dokonce 22 milionů.⁹⁴ Tento nárůst je navíc ještě znatelnější, pokud se podíváme pouze na muže, jejichž množství v této kategorii se od rozpadu téměř zdvojnásobilo. To ze zhruba 4 milionů v roce 1991 na 7,5 milionu v roce 2022.⁹⁵ Oproti tomu u žen se nejednalo o takto strmý nárůst, ale na druhou stranu, žen nad 65 let včetně, je v Rusku velmi zdatelně více než mužů v této kategorii. V roce 1991 jich bylo zhruba 11 milionů tedy o 6 milionů více než mužů a v roce 2022 pak 15 milionů a tedy o 7,5 milionu více než mužů.⁹⁶ Vysoký je také rozdíl mezi muži a ženami v zastoupení

---

⁹³ Eberstadt, N. (2018). A Statistical Glimpse at Russia's Multiple Demographic and Human Resource Problems. *South Central Review*, 35(1), 147–174. <https://doi.org/10.1353/scr.2018.0008>

⁹⁴ World Bank Data. *Population ages 65 and above, total—Russia Federation*. Získáno 20. únor 2024, z <https://data.worldbank.org>

⁹⁵ World Bank Data. *Population ages 65 and above, male—Russian Federation*. Získáno 20. únor 2024, z <https://data.worldbank.org>

⁹⁶ World Bank Data. *Population ages 65 and above, female—Russian Federation*. Získáno 20. únor 2024, z <https://data.worldbank.org>

v rámci kategorie „*procentuální zastoupení žen nad 65 let z celkového počtu žen*“⁹⁷. Kdy toto procento je téměř dvojnásobné oproti mužské kategorii. Ženy nad 65 let ve svojí kategorii zastupují 20 procent,⁹⁸ kdežto muži pouze 11 procent.⁹⁹

Hlavním ukazatelem populace země je zcela jistě přirozený přírůstek. Důležitá je ale i migrace, díky které lze jistým způsobem vykompenzovat nepříznivá čísla porodnosti a úmrtnosti, se kterými se Rusko potýká. Migrační situace je totiž v Rusku dlouhodobě příznivá a již od dob před rozpadem SSSR se pohybovala v pozitivních číslech (tedy počet přicházejících převyšoval počet odcházejících migrantů). Rok po rozpadu navíc čistá migrace (rozdíl mezi příchozími a odcházejícími) do Ruska výrazně vzrostla až na 731 233 osob. Avšak i když i po tomto roce, kdy byla migrace do Ruska na vrcholu, se stále pohybuje v plusových hodnotách, od roku 1992 migrace s mírnými výkyvy klesá. A to tak, že v roce 2003 klesla o více než dvě třetiny na 239 753 osob, poté mírně stoupla ale s kolísáním zůstává v rozmezí 200 000 osob až do roku 2021, kdy dosáhla hodnoty 320 617 osob.¹⁰⁰ Mimo celonárodní migraci je vzhledem k velikosti Ruska důležitá i regionální migrace. Ta za rok 2007 dosahovala počtu 2 milionů lidí, kteří změnili v rámci Ruska svoje bydliště.¹⁰¹ Je tedy důležité interní migraci zmínit, a to hlavně proto, že například v porovnávaných letech 2002 a 2010 došlo k vylidňování některých oblastí jako je například Sibiř a Dálný východ. Ztrátu navíc zaznamenaly i regiony ve středním Rusku, Povolží a Uralu.¹⁰² Depopulace také probíhá v menších městech. Naopak velká města zaznamenávají populační růst (například Moskva, Petrohrad, Kaliningrad).¹⁰³

Demografická situace, která byla v období těsně po rozpadu SSSR na nejhorší úrovni a země se potýkala s vysokým populačním úbytkem, se v průběhu let zlepšovala. To především po prvních 10 letech 21. století, během kterých došlo k implementaci řady politik. Žádné opatření však nedokázalo zcela zvrátit negativní demografický vývoj země, a to především

---

⁹⁷ World Bank Data. *Population ages 65 and above, female (% of female population) —Russian Federation*. Získáno 20. únor 2024, z <https://data.worldbank.org>

⁹⁸ World Bank Data. *Population ages 65 and above, female (% of female population) —Russian Federation*. Získáno 20. únor 2024, z <https://data.worldbank.org>

⁹⁹ World Bank Data. *Population ages 65 and above, male (% of male population) —Russian Federation*. Získáno 20. únor 2024, z <https://data.worldbank.org>

¹⁰⁰ World Bank Data. *Net migration—Russian Federation*. Získáno 10. únor 2024, z <https://data.worldbank.org>

¹⁰¹ Ivakhnyuk, I. (2009). The Russian Migration Policy and Its Impact on Human Development: The Historical Perspective.

¹⁰² Ryazantsev, S. V., & Rybakovskii, L. L. (2021). Demographic Development of Russia in the 20th–21st Centuries: Historical and Geopolitical Dimensions. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 91(5), 516–524. <https://doi.org/10.1134/S1019331621050075>

¹⁰³ Wiśniewski, R. (2017). Spatial differentiation of urban population changes in Russia. *Bulletin of Geography. Socio-Economic Series*, 38, Article 38. <https://doi.org/10.1515/bog-2017-0040>

v otázce přirozeného přírůstku. Rusko mělo na začátku roku 2020 o více jak 1,5 milionu menší populaci než v době rozpadu SSSR a pokud nepočítáme Krym, jedná se dokonce o více jak 4 milionovou ztrátu.¹⁰⁴

3.2 Vývoj demografické politiky v rámci Ruské federace

Jak již bylo zmíněno, demografické problémy sužovaly Rusko již za Sovětského svazu za doby vlády Stalina. Tehdy však ale byla nepříznivá situace řešena politickými špičkami v podobě politických represí – omezení přístupu ke statistikám, čistky, věznění demografů a upřednostňování stranické pravdy nad vědou. K přehodnocení tohoto postoje částečně došlo už od politické liberalizace, která přišla s nástupem Chruščova. Během této doby došlo ke změně populační doktríny, institucionálnímu oživení oboru demografie a došlo také například k prvnímu poválečnému sčítání lidu, a to v roce 1959.¹⁰⁵ Za vlády Chruščova se také začaly v Moskvě stavět takzvané „chruščovky“. Nižší panelové domy, které vyprostily spousty lidí z hrůzných podmínek komunitních bytů, kde muselo více rodin sdílet koupelny a kuchyně. Chruščovky pro mnoho lidí znamenaly, že si mohli dovolit mít vlastní byt, a i když byty byly malinkaté, znamenaly malou revoluci v kvalitě bydlení.¹⁰⁶ V roce 1966 také sovětská delegace podpořila rezoluci WHO poskytující podporu aktivit globálního plánování rodičovství a o 8 let později dokonce došlo k podpoře americké iniciativy o vytvoření globální strategie.¹⁰⁷

Problémem ovšem je, jak zmiňuje Nicholas Eberstadt, že se neobjevil politický segment, který by prosazoval a apeloval na národní zdraví jako svůj politický motiv, a to i přesto, že politická špička o demografických problémech mluvila.¹⁰⁸ Nebyla však příliš snaha o podporu rodin. V 80. letech 20. století místo toho docházelo k podporování strachu z potratů a jejich označování jako nebezpečné. Problém se také koncentroval převážně na ženy, přičemž mužský element byl zcela ignorován. Ženy byly označovány jako odpovědné za nízké hodnoty porodnosti, obviňovány ze ztráty mateřských instinktů, iniciování rozvodů a podstupování

---

¹⁰⁴ Ryazantsev, S. V., & Rybakovskii, L. L. (2021). Demographic Development of Russia in the 20th–21st Centuries: Historical and Geopolitical Dimensions. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 91(5), 516–524. <https://doi.org/10.1134/S1019331621050075>

¹⁰⁵ Leykin, I. (2019). The History and Afterlife of Soviet Demography: The Socialist Roots of Post-Soviet Neoliberalism. *Slavic Review*, 78(1), 149–172. <https://doi.org/10.1017/slr.2019.12>

¹⁰⁶ Český rozhlas. (2017, květen 17) *Chruščovky daly lidem v SSSR kuchyně a koupelny, o které se nemuseli dělit se sousedy*. Radio Wave. <https://wave.rozhlas.cz/chruscovky-daly-lidem-v-sssr-kuchyne-a-koupelny-o-ktete-se-nemuseli-delit-se-5964695>

¹⁰⁷ Leykin, I. (2019). The History and Afterlife of Soviet Demography: The Socialist Roots of Post-Soviet Neoliberalism. *Slavic Review*, 78(1), 149–172. <https://doi.org/10.1017/slr.2019.12>

¹⁰⁸ Eberstadt, N. (2004). Russia's Demographic Straightjacket. *The SAIS Review of International Affairs*, 24(2), 9–25. <https://www.jstor.org/stable/26999221>

potratů. Později pak byly svobodné ženy označovány jako prostitutky, kterým se nepovedla reprodukce anebo jako milenky ženatých mužů, tedy ničitelky štěstí potencionálně reprodukcujících se rodin. Na základě těchto argumentů byl po rozpadu Sovětského svazu představen zákon, který měl legalizovat polygamii a zakazovat potraty.¹⁰⁹ Tento zákon navrhl Vladimir Žirinovskij, ruský politik, nazývaný zahraničními médii jako „*Putinův falešný protivník, válečný štváč*“¹¹⁰, „*ultranacionalista*“ nebo dokonce „*klaun*“.¹¹¹ Pro jeho schválení však nezískal dostatečnou podporu.¹¹²

Po rozpadu Sovětského svazu docházelo ke klesající porodnosti, ekonomickému propadu a stále se zhoršující mužské úmrtnosti.¹¹³ Demografické problémy adresoval prezident Vladimir Putin ve svém inauguračním projevu v roce 2000 a označil populační úbytek jako akutní problém národa. O pár let později varoval před drogovými závislostmi a syndromem získaného selhání imunity (AIDS), avšak zůstal pouze u apelů.¹¹⁴ Vláda však zavedla opatření typu „*zprůsnění regulací výroby a prodeje alkoholu nebo přísnější zákony o používání bezpečnostních pásů a řízení pod vlivem alkoholu,*“ která měla za cíl snížit úmrtnost.¹¹⁵ Politici se poté ale zaměřili převážně na snahu zvýšení porodnosti, a to i přesto, že hlavním problémem se zdála být spíše vysoká úmrtnost u mužů hlavně v reprodukčním věku. To proto, že pozornost věnovaná zvýšení plodnosti je více politicky atraktivní.¹¹⁶ Tyto snahy však narazily na problém v oblasti financování, a proto se v roce 2003 vláda snažila zlepšit populační situaci podstatně levnějším opatřením, a to v podobě omezení dostupnosti potratů. Toto omezení však nezaručilo nárůst porodnosti, a tak se opatření zařadilo spíše k dalším nezdařeným pokusům zvrátit populační situaci.¹¹⁷ V roce 2005 ve svém projevu k Federálnímu shromáždění vyzdvihl

---

¹⁰⁹ Rivkin-Fish, M. (2003). Anthropology, demography, and the search for a critical analysis of fertility: Insights from Russia. *American Anthropologist*, 105(2), 289. <https://doi.org/10.1525/aa.2003.105.2.289>

¹¹⁰ Vitkine, B. (2022, duben 7). Putin's mock opponent and warmonger Vladimir Zhirinovskiy dies at 75. *Le Monde.Fr*. https://www.lemonde.fr/en/international/article/2022/04/07/putin-s-mock-opponent-and-warmonger-vladimir-zhirinovskiy-dies-at-75_5979963_4.html

¹¹¹ BBC News. (2022, duben 6.) *Putin's ultranationalist ally and clown Zhirinovskiy dies at 75*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-61008292>

¹¹² Klomegah, K. (2001, únor 2). *When One Wife Is Not Enough*. The Moscow Times. <https://www.themoscowtimes.com/archive/when-one-wife-is-not-enough-367214>

¹¹³ Leykin, I., & Rivkin-Fish, M. (2022). Politicized Demography and Biomedical Authority in Post-Soviet Russia. *Medical Anthropology*, 41(6–7), 702–717. <https://doi.org/10.1080/01459740.2021.1987897>

¹¹⁴ Eberstadt, N. (2004). Russia's Demographic Straightjacket. *The SAIS Review of International Affairs*, 24(2), 9–25. <https://www.jstor.org/stable/26999221>

¹¹⁵ Brooke, H. St. G., & Gans-Morse, J. (2016). Putin's Crackdown on Mortality. *Problems of Post-Communism*, 63(1), 1–15. <https://doi.org/10.1080/10758216.2015.1039438>

¹¹⁶ Leykin, I., & Rivkin-Fish, M. (2022). Politicized Demography and Biomedical Authority in Post-Soviet Russia. *Medical Anthropology*, 41(6–7), 702–717. <https://doi.org/10.1080/01459740.2021.1987897>

¹¹⁷ Eberstadt, N. (2004). Russia's Demographic Straightjacket. *The SAIS Review of International Affairs*, 24(2), 9–25. <https://www.jstor.org/stable/26999221>

prezident Putin nutnost zlepšení kvality života ruských občanů, jež má přímý vliv na demografii země. Apeloval na zlepšení nedostatků v oblasti zdravotnictví – zlepšení sítě městských zdravotnických služeb. Konkrétně pak mluvil o proškolení místních lékařů, navýšení platů pediatrům a praktickým lékařům nebo větší dostupnost moderní lékařské techniky a v neposlední řadě také zmínil například i nutnost omezení šíření infekčních nemocí jako je HIV. Pro splnění těchto bodů pak navrhl využít značné finanční prostředky z federálního rozpočtu.¹¹⁸ V roce 2006 pak Vladimir Putin oznámil nový demografický program mající za cíl primárně zvýšit porodnost, a to především narození druhého dítěte a zabývat se postavením matek a jejich často degradujícímu postavení v rámci rodiny. V projevu také navrhoval nový druh benefitu pro matky, a to při dosažení třetího roku života u druhého narozeného dítěte, který by byl investován do půjček, bydlení či vzdělání pro dítě.¹¹⁹ Byly také zahájeny takzvané Prioritní národní projekty včetně “*Zdraví*” a dále pak program “*Demografie*”, jejichž realizace probíhala v letech 2006 až 2014. Od roku 2006 se demografická politika více orientuje podle sociologických studií, získaných skrz sčítání lidu, do kterého byly přidány právě otázky na reprodukční oblast.¹²⁰ V roce 2007 byl zahájen první státní program, který měl podpořit návrat krajanů do Ruska. Díky všem těmto výše zmíněným skutečnostem došlo ke zlepšení v oblasti zdravotní péče, dostupnosti high-tech vybavení k ošetřování, zkvalitnění zdravotnické péče o těhotné a rozvoji porodnických zařízení. Došlo také k mnohým opatřením na pomoc rodinám s dětmi v podobě například mateřského kapitálu poskytnutému při narození druhého a dalších dětí a také zvýšení dávek pro ženy na péči o dítě.¹²¹ Přibyla také placená mateřská dovolená a rodičovská dovolená nebo balíček na podporu prvorodiček, který pomohl s problémem diskriminace mladých matek.¹²² Tato opatření pak vedla ke snížení úmrtnosti, poklesu počtu úmrtí z příčin, kterým lze předejít

---

¹¹⁸ President of Russia (2005, září 5). *Vladimir Putin held a session of the Council for Implementing Priority National Projects*. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/34556>

¹¹⁹ Rotkirch, A., Temkina, A., & Zdravomyslova, E. (2007). Who Helps the Degraded Housewife?: Comments on Vladimir Putin’s Demographic Speech. *European Journal of Women’s Studies*, 14(4), 349–357. <https://doi.org/10.1177/1350506807081884>

¹²⁰ Il’in, V. A., Shabunova, A. A., & Kalachikova, O. N. (2021). The Potential for Increasing Fertility and the Family Demographic Policy of Russia. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 91(5), 535–547. <https://doi.org/10.1134/S1019331621050038>

¹²¹ Ryazantsev, S. V., & Rybakovskii, L. L. (2021). Demographic Development of Russia in the 20th–21st Centuries: Historical and Geopolitical Dimensions. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 91(5), 516–524. <https://doi.org/10.1134/S1019331621050075>

¹²² Il’in, V. A., Shabunova, A. A., & Kalachikova, O. N. (2021). The Potential for Increasing Fertility and the Family Demographic Policy of Russia. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 91(5), 535–547. <https://doi.org/10.1134/S1019331621050038>

a zvýšení porodnosti.¹²³ Přispěla i k dříve zmíněnému zastavení negativního přirozeného populačního přírůstku, byť jen na chvíli.¹²⁴ Konkrétně pak u úmrtnosti z hodnoty 16 úmrtí na 1000 obyvatel v roce 2005 na hodnotu 14 v roce 2010, která se pak ještě dále snižovala až do roku 2019. Co se týče porodnosti, tak ta stoupla z hodnoty 10 porodů na 1000 obyvatel za rok v roce 2005 na hodnotu 13 v roce 2010. Tato hodnota však stoupá již od roku 2000 a stoupá až do roku 2015.¹²⁵ Dá se tedy říct, že do jisté míry tak bylo zažehnáno nejhorší období demografického vývoje Ruska probíhajícího v letech 1996-2005.¹²⁶ Pokud se ale podíváme na více vypovídající hodnotu, a tedy porodnost na jednu ženu – plodnost, která sice také stoupala, a to z hodnoty 1,3 v roce 2005 na hodnotu 1,6 v roce 2010 a stoupala až do roku 2016 na hodnotu 1,8. I přesto však (od rozpadu SSSR) nepřekročila hodnotu 2,1 umožňující přirozený nárůst populace (viz Graf 1. níže).¹²⁷

---

¹²³ Ryazantsev, S. V., & Rybakovskii, L. L. (2021). Demographic Development of Russia in the 20th–21st Centuries: Historical and Geopolitical Dimensions. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 91(5), 516–524. <https://doi.org/10.1134/S1019331621050075>

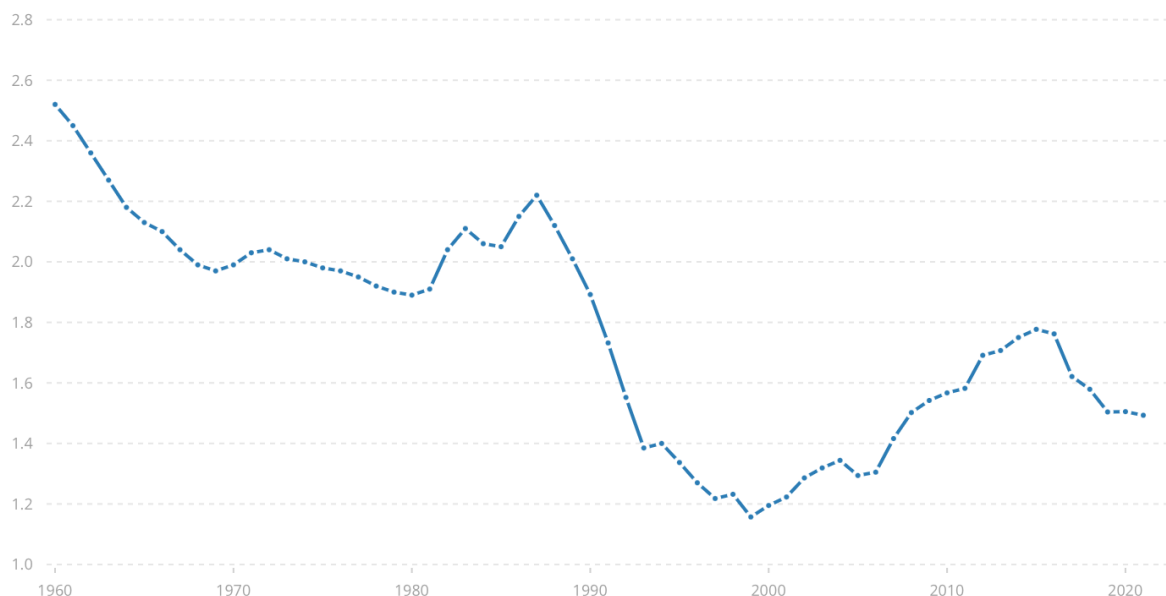
¹²⁴ Statista. *Russia natural increase 2022*. Získáno 4. únor 2024, z <https://www.statista.com/statistics/1010200/natural-increase-in-russian-population/>

¹²⁵ World Bank Data. *Death rate, crude (per 1000 people) —Russian Federation*. Získáno 29. leden 2024, z <https://data.worldbank.org>

¹²⁶ Ryazantsev, S. V., & Rybakovskii, L. L. (2021). Demographic Development of Russia in the 20th–21st Centuries: Historical and Geopolitical Dimensions. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 91(5), 516–524. <https://doi.org/10.1134/S1019331621050075>

¹²⁷ World Bank Data. *Fertility rate, total (births per woman) —Russian Federation*. Získáno 29. leden 2024, z <https://data.worldbank.org>

Graf 1. Průměrná porodnost na jednu ženu v průběhu let (počet dětí na ženu, rok) – Ruská federace

Zdroj: World Bank Data¹²⁸

Nicméně snahy zvrátit demografickou situaci probíhaly především se zaměřením na plodnost, a to primárně formou snah podpoření klesající porodnosti v podobě finanční podpory.¹²⁹ Před takovou formou ovšem varují experti, kteří sice potvrzují dočasné navýšení porodnosti, ale naopak varují před propadem v budoucnu. Varují také předtím, že tento typ politik bude mít různé odezvy od různých socio-ekonomických skupin. Díky těmto námitkám není mluveno o těchto druhých opatření jako o příliš efektivních.¹³⁰ Naopak je nutné, aby místo finančních příspěvků došlo i k systémovým opatřením.¹³¹

¹²⁸ World Bank Data. *Fertility rate, total (births per woman) —Russian Federation* | Data. Získáno 29. duben 2024, z <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN?locations=RU>

¹²⁹ Leykin, I., & Rivkin-Fish, M. (2022). Politicized Demography and Biomedical Authority in Post-Soviet Russia. *Medical Anthropology*, 41(6–7), 702–717. <https://doi.org/10.1080/01459740.2021.1987897>

¹³⁰ Avdeyeva, O. A. (2011). Policy Experiment in Russia: Cash-for-Babies and Fertility Change. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 18(3), 361–386. <https://doi.org/10.1093/sp/jxr013>

¹³¹ Tishchenko, E.S., Karpunina, E.K., Strelnikova, T.D., Gundorova, M.A., Gonezhuk, M.K. (2022). Demographic Problems of Russian Regions: Analysis of Long-Term Dynamics and Tools for Overcoming. In: Popkova, E.G. (eds) *Imitation Market Modeling in Digital Economy: Game Theoretic Approaches*. ISC 2020. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 368. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-93244-2_84

3.3 Migrace a její vliv na demografii v Rusku

Jedna z efektivních demografických politik, kterou můžeme považovat jako způsob, jak lze zvrátit nepříznivou demografickou situaci, je již zmíněná migrace. Bez jejího přičinění by totiž byla demografická situace v Rusku ještě o poznání horší. Po rozpadu SSSR do Ruska přicházely primárně rusky mluvící osoby z bývalých sovětských republik a 90 % přicházejících tvořili etničtí Rusové. To se však během let změnilo.¹³² Vysoká míra migrace navíc přinášela během let řadu problémů. Jedním s nich je chování příchozích na pracovním trhu. V roce 2013 bylo množství evidovaných cizinců v Rusku 11 milionů, ovšem pouze 1,5 milionů pracujících legálně. K tomu se také v Rusku nacházely miliony nepravidelných pracovních migrantů, těmi jsou asi z 90 % neregistrovaní pracovní migranti z post-sovětských států.¹³³ Do statistik jsou ale započítáváni jen ti, co získali ruské občanství a statistiky nezahrnují dočasné a neregistrované pracovníky.¹³⁴ To ukazuje na rozsáhlé nedostatky v ruském byrokratickém systému, které ještě zhoršuje strukturální korupce.¹³⁵ Nelegálnost pracujících pak dále vytvářejí další přidružené problémy. Některé sektory jsou totiž na práci přistěhovalců zcela závislé a zaměstnavatelé dokonce často preferují cizince nad etnickými Rusy. Tito migranti často postrádají potřebné doklady, a navíc nemluví rusky. Jen těžko tak mohou za svá práva bojovat. Díky těmto faktorům pak dochází k porušování zákoníku práce, velmi nízkým platovým ohodnocením a k otřesnému zacházení. Demografická situace navíc s pracovní silou velmi úzce souvisí. Klesající porodnost bude mít v budoucnu za následek právě nedostatek pracovní síly. Demografové proto odhadují do budoucna stále vyšší procento přistěhovalců v zemi.¹³⁶

Na negativa této nekontrolované vlny migrace, dopuštěnou právě politikou prezidenta Putina, upozorňoval například opoziční politik Alexej Navalnyj. Ten varoval před islamizací Ruska, importem kavkazských mafií a obchodníky s drogami. Jako jedno z řešení prosazoval zavedení vízového režimu s Kavkazem a Střední Asií. Díky jeho vlivu se otázka nelegálního přistěhovalectví stala přední politickou otázkou. To ovšem nezastavilo různé konfrontace mezi

---

¹³² Judah, B. (2013). Russia's Migration Crisis. *Survival*, 55(6), 123–131. <https://doi.org/10.1080/00396338.2013.862940>

¹³³ Ivakhnyuk, I. (2009, duben 1). *Russian Migration Policy and Its Impact on Human Development* [MPRA Paper]. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/19196/>

¹³⁴ Judah, B. (2013). Russia's Migration Crisis. *Survival*, 55(6), 123–131. <https://doi.org/10.1080/00396338.2013.862940>

¹³⁵ Schenk, C. (2023). Counting Migrants in Russia: The Human Dimension of Administrative Data Production. *International Migration Review*, 01979183231154565. <https://doi.org/10.1177/01979183231154565>

¹³⁶ Judah, B. (2013). Russia's Migration Crisis. *Survival*, 55(6), 123–131. <https://doi.org/10.1080/00396338.2013.862940>

přistěhovalci a občany Ruska, dokonce je z části i naopak podpořilo.¹³⁷ I tak ale Rusko je jednou ze zemí s největším množstvím přicházejících migrantů.¹³⁸

Během let byla zavedena řada politik k tématu migrace. V 90. letech 20. století, díky charakteru migrantů přicházejících do Ruska, byly zaváděny primárně otevřené ale reaktivně a nouzově orientovaná, opatření. Ty pak vyměnily ekonomicky motivované migrační politiky kolem přelomu letopočtu. Nicméně to se však v průběhu prvního desetiletí roku 2000 opět změnilo na více restriktivní opatření z důvodu národní bezpečnosti, jak již bylo zmíněno. Následně došlo k přesunutí opět k více liberální politice otevřených dveří z roku 2007 pro příchozí ze zemí SNS.¹³⁹ Za poslední roky Ruská vláda podnikla řadu kroků, aby docházelo k lepšímu začlenění přistěhovalců do společnosti. Těmito opatřeními je například testování z ruského jazyka a dějepisu každé tři roky, možnost přístupu k různým dávkám (například dočasná invalidita) pro pracovní migranty z oblastí Eurasijské ekonomické unie (EAEU), (vzorový) zákoník práce pro členské státy SNS nebo práce na vytvoření jednotné informační platformy pro evidenci zahraničních pracovníků.¹⁴⁰

Migrace tedy dlouhodobě alespoň z části vyvažuje negativní přirozený přírůstek a již od roku 1975 se pohybuje v kladných číslech. Největší vlna migrace proběhla právě po rozpadu SSSR, jak již bylo zmíněno. Poté mírně klesala a od roku 2003 kolísá mezi 200–400 tisíci příchozími.¹⁴¹ Avšak i přes zdánlivě vysoké hodnoty, migrace nevyrovnává dlouhodobé ztráty vytvářené přirozeným úbytkem, a tak stále dochází k úbytku obyvatel. Migrace však značně podporuje právě ruský trh práce.

3.4 Různorodost regionů a změny ve složení obyvatelstva

Ruská federace je největší zemí světa a její rozloha je dokonce větší než například celá Evropa. Jednotlivé regiony Ruska se tak od sebe v řadě charakteristik podstatně odlišují. V rámci zkoumání demografie v Rusku, je proto velice důležité tuto skutečnost brát v potaz

---

¹³⁷ Judah, B. (2013). Russia's Migration Crisis. *Survival*, 55(6), 123–131.
<https://doi.org/10.1080/00396338.2013.862940>

¹³⁸ Ivakhnyuk, I. (2009, duben 1). *Russian Migration Policy and Its Impact on Human Development* [MPRA Paper]. <https://mpa.ub.uni-muenchen.de/19196/>

¹³⁹ Ivakhnyuk, I. (2009, duben 1). *Russian Migration Policy and Its Impact on Human Development* [MPRA Paper]. <https://mpa.ub.uni-muenchen.de/19196/>

¹⁴⁰ Zakharov, V. Yu., Ivanova, A. N., & Suzdaleva, T. R. (2023). Labor migration in modern Russia: Features, problems and ways to solve them. *Revista Amazonia Investiga*, 12(64), 198–207.

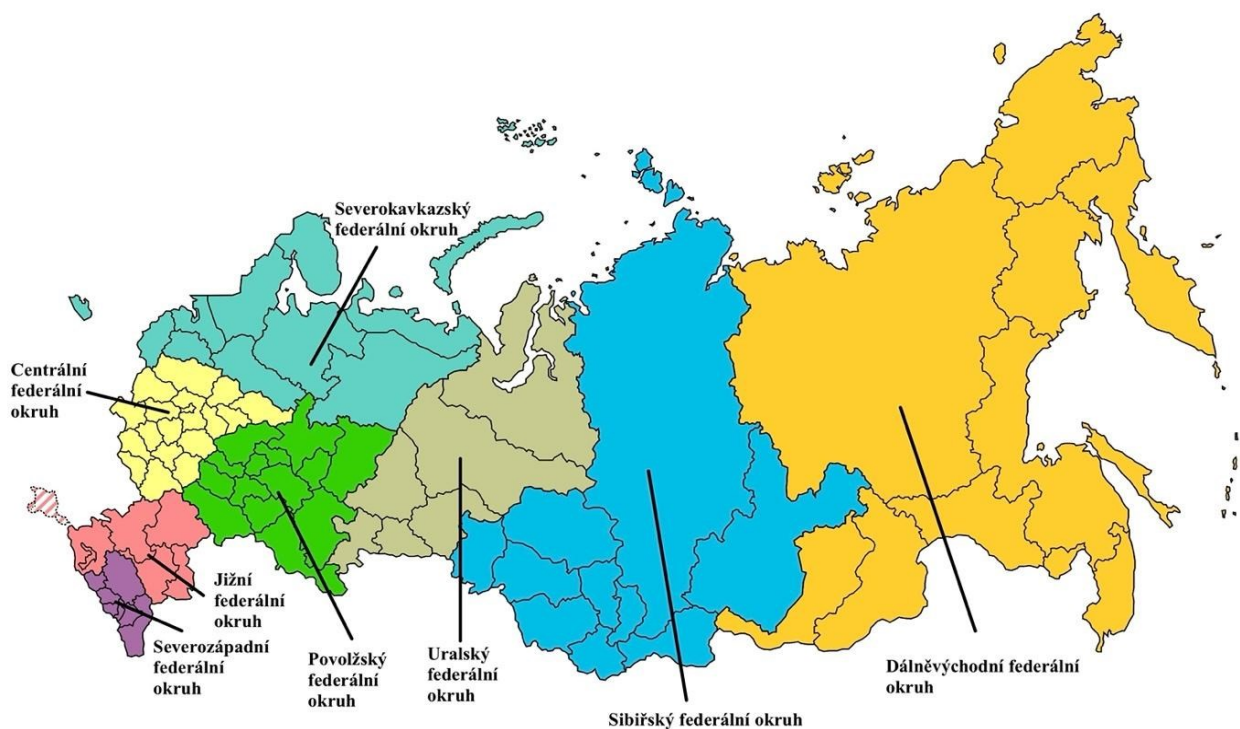
<https://doi.org/10.34069/AI/2023.64.04.19>

¹⁴¹ World Bank Data. *Net migration—Russian Federation*. Získáno 20. únor 2024, z <https://data.worldbank.org>

a neopomenout ji. Jednotlivé regiony Ruska se totiž, mimo například rozlohu, liší například v kulturních nebo ekonomických stránkách.¹⁴² V této kapitole proto stručně popíšu různosti, které se v rámci regionů objevují a jak mohou souviset s demografickou situací.

Rusko tedy lze dělit na jednotlivé federální okruhy. Těch je dohromady 8 a jedná se o Centrální federální okruh, Jižní federální okruh (dále již bez označení „federální okruh“), Severozápadní, Dálně východní, Sibiřský, Uralský, Povolžský a Severokavkazský.¹⁴³ Jejich rozmístění je demonstrováno na Mapě 1. viz níže.

Mapa 1. Ruské federální okruhy

Zdroj: Wikipedia¹⁴⁴, upraveno autorkou

¹⁴² Tishchenko, E.S., Karpunina, E.K., Strelnikova, T.D., Gundorova, M.A., Gonezhuk, M.K. (2022). Demographic Problems of Russian Regions: Analysis of Long-Term Dynamics and Tools for Overcoming. In: Popkova, E.G. (eds) Imitation Market Modeling in Digital Economy: Game Theoretic Approaches. ISC 2020. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 368. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-93244-2_84

¹⁴³ ResearchGate. *Figure 1. Federal districts of Russia (1 -Central; 2 -Northwestern; 3 -Southern; 4 -Far Eastern; 5 -Siberian; 6 -Ural; 7 -Volga; 8 -North Caucasian)*. Získáno 27. březen 2024, z https://www.researchgate.net/figure/Federal-districts-of-Russia-1-Central-2-Northwestern-3-Volga-4-Southern-5-North_fig1_341512402

¹⁴⁴ Federální okruhy Ruska. (2024). In *Wikipedie*. https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Feder%C3%A1ln%C3%AD_okruhy_Ruska&oldid=23749947

Rozdílnost lze sledovat už v rozložení obyvatel. Kdy pro rok 2022 bylo nejvíce obyvatel v Centrálním federálním okruhu, a to konkrétní více jak 40 milionů (to z celkové populace, která v tomto roce byla 146,4 milionů obyvatel). To je bezkonkurečně ze všech okruhů nejvíce. Rozdíl mezi Centrálním federálním okruhem a v počtu obyvatel druhým, Povolžským okruhem, je rozdíl více jak 11 milionů obyvatel. V porovnání s Dálněvýchodním okruhem se jedná dokonce o počet obyvatel více jak pětkrát vyšší.¹⁴⁵ Nevyrovnanost je také zřejmá, pokud se podíváme na urbanizaci. Procentuální zastoupení obyvatel, kteří žijí v Rusku ve městech dosahuje 70 % a jedná se tedy o naprostou většinu obyvatel. Počet obyvatel však není jediný ukazatel, ve kterém se jednotlivé oblasti Ruska liší. Rozdíly jsou patrné i v nadějích na dožití. V Tuvinské republice, která je součástí Sibiřského federálního okruhu, se průměrná délka dožití pohybuje na stejné úrovni jako třeba v Zambii nebo Tanzanii, tedy zemích, které se řadí do kategorie méně rozvinutých zemí. Oproti tomu pak jiné oblasti dosahují nadějí na dožití přes 70 let. Je zde tedy rozdíl skoro 10 let. Rozdíly jsou také v porodnosti, kdy v severních a východních oblastech jsou hodnoty stále nízké naproti tomu v oblastech jižních je v porodnosti značný nárůst. Stejně tak vyšší porodnost vykazují oblasti s vyšším zastoupením muslimského obyvatelstva. Takovéto rozdíly mohou do budoucna znamenat podstatné změny v etnickém a náboženském složení ruské populace. A změny jsou částečně patrné už nyní. I když celková populace Ruské federace dlouhodobě klesá, počet muslimské populace stoupá a projekce do dalších let neukazuje jinak. Oproti roku 1990 se procentuální zastoupení muslimské populace z celkové populace Ruské federace zvedlo z 9,2 % na 13,3 %, tedy o více jak 4 %. Projekce pro rok 2030 ukazují ještě větší skok, a tedy že muslimská populace v Rusku dosáhne dokonce celých 15 %.¹⁴⁶

---

¹⁴⁵ Rosstat. *Russian Statistical Yearbook 2023*. (2024, únor 6).
<https://eng.rosstat.gov.ru/Publications/document/74811>

¹⁴⁶ Orfonline.Org. (2023, červenec 24). *Russia's Demographic trajectory: Dimensions and implications*. Získáno 26. březem 2024, z <https://www.orfonline.org/research/russia-s-demographic-trajectory-dimensions-and-implications>

4 Současná demografická situace

V roce 2016 začala v Rusku druhá vlna depopulace.¹⁴⁷ V tomto období se totiž mimo jiné projeví již zmíněné dopady politik zaměřených na finanční podporu, které byly zavedeny v předchozích letech. Jejich fungování se totiž projevuje z počátku navýšením hodnot porodnosti, v budoucnosti však přechází do propadu. Právě těmto politikám se věnují ve svém průzkumu obyvatel Šabunovová a Rostovskaja. Z jejich výzkumu vyšlo, že zmíněné politiky nemají pro většinu respondentů vliv na rozhodnutí, zda mít či nemít dítě. Navýšení porodnosti, které měla tato opatření za cíl, se tedy na základě tohoto výzkumu nedosáhlo.¹⁴⁸

Ani následující roky nepřinesly Rusku příliš příznivé podmínky pro demografický vývoj a začaly se objevovat další nepříznivé faktory. Jak ve své práci uvádí Šabunovová a Rostovskaja, tato vlna depopulace byla charakteristická primárně snížením porodnosti. Porodnost totiž začala opětovně klesat a během tří let klesla z hodnoty 1,8 na hodnotu 1,5 v roce 2019.¹⁴⁹ Tento propad se pak projevil v navýšení přirozeného úbytku, který se od roku 2016 stává stále větší.¹⁵⁰ Mimo to se v tomto období již projevují změny ve věkové struktuře obyvatelstva.¹⁵¹ Od roku 2016 je zjevný propad v počtech lidí ve věkové skupině 20-24 let, což je jedna ze skupin, ve kterých mají ruští obyvatelé nejvíce dětí.¹⁵² Experti naznačují, že s tímto snižováním není možné dosáhnout rovnováhy mezi porodností a úmrtností a míra porodnosti do příštích let je tím tak předurčena. Snižování počtu lidí v produktivním věku znamená pro Rusko další z problémů, který je potřeba řešit a který nasvědčuje bídné podmínky pro demograficky pozitivní vývoj do příštích let.¹⁵³ Tyto problémy se navíc stávají pro Rusko výchozí pozicí, ve kterých vstupuje do dalších demografických katastrof jako je pandemie covidu-19 a později pak válka na Ukrajině.

---

¹⁴⁷ World Bank Data. *Fertility rate, total (births per woman)* —Russian Federation. Získáno 25. únor 2024, z <https://data.worldbank.org>

¹⁴⁸ Shabunova, A. A., & Rostovskaya, T. K. (2022). Demographic Policy in Modern Russia: Population View and Expert Assessment. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 92(6), 702–712. <https://doi.org/10.1134/S1019331622050045>

¹⁴⁹ World Bank Data. *Fertility rate, total (births per woman)* —Russian Federation. Získáno 25. únor 2024, z <https://data.worldbank.org>

¹⁵⁰ Statista. *Russia natural increase 2022*. Získáno 13. březen 2024, z

<https://www.statista.com/statistics/1010200/natural-increase-in-russian-population/>

¹⁵¹ Shabunova, A. A., & Rostovskaya, T. K. (2022). Demographic Policy in Modern Russia: Population View and Expert Assessment. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 92(6), 702–712. <https://doi.org/10.1134/S1019331622050045>

¹⁵² Rosstat. *Russian Statistical Yearbook 2018*. (2024). Získáno 12. březen 2024, z <https://eng.rosstat.gov.ru/Publications/document/74811>

¹⁵³ Shabunova, A. A., & Rostovskaya, T. K. (2022). Demographic Policy in Modern Russia: Population View and Expert Assessment. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 92(6), 702–712. <https://doi.org/10.1134/S1019331622050045>

4.1 Putin a demografická situace

Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, v Rusku se v rámci řešení demografické krize, zaměřují primárně na porodnost a na ženy. To potvrdil prezident Vladimir Putin i v únorovém projevu (29. 2. 2024), kdy opět zdůraznil nutnost navýšit v zemi do 6 let porodnost. Jako opatření, která byla zavedena a mají tedy situaci podpořit, zmínil jednorázový měsíční příspěvek pro rodiny s nízkými příjmy. Ten je vyplácen matkám od jejich otěhotnění až do 17 roku dítěte. Opět se ovšem jedná o snahu řešit krizi pomocí finančních prostředků. Dlouhodobá efektivita těchto opatření byla zpochybněna v minulých kapitolách. Vladimir Putin zmínil v projevu také nový národní projekt „Rodina“. Ten má mimo jiné řešit otázku bydlení.¹⁵⁴ V projevu ke Dni žen pak zdůraznil jejich roli a rodinu označil pro ženu jako nejdůležitější, stejně tak jako „její neúnavnou starost o své děti“.¹⁵⁵ Ovšem apely na zvýšení porodnosti a projekty vyhlášené na podporu rodin a žen se neobjevují v prezidentských projevech poprvé. Putin tuto problematiku zmínil několikrát, velmi specificky však už ve svém projevu v květnu roku 2006. Zde podobně, jak v projevu z února 2024, představil nový demografický projekt a apeloval na zvýšení porodnosti. Stejně tak, podobně jako dnes, i tehdy představil jednorázové finanční příspěvky.¹⁵⁶ Během jeho vlády se zdálo zlepšení demografické situace pro Vladimira Putina jako prioritou. Moc státu je v jeho očích na velikost populace přímo navázána.¹⁵⁷ Jak píše francouzský *Le Monde* někdy se stalo zlepšení demografie dokonce posedlostí. Tyto politiky však byly velmi nákladné¹⁵⁸ a výsledky nikterak přesvědčivé. Porodnost sice od zvolení Vladimira Putina v roce 2000 mírně stoupala. Od roku 2015 však opět klesá a nyní je na hodnotě 1,5 porodů na ženu. A to je pouze o 0,3 více než před dvaceti čtyřmi lety.¹⁵⁹ Tyto hodnoty navíc nevystačí ani na generační obnovu, natož na navýšení počtu obyvatel v zemi. I když zaměření všech opatření na zlepšení demografického vývoje směřuje spíše na ženy, velmi zarážející jsou přitom údaje o nadějích na dožití u mužů. Ty sice také stoupají během vlády Vladimira Putina, ale dosáhly ve svém vrcholu pouhých

---

¹⁵⁴ President of Russia. (2024, únor 29). *Presidential Address to the Federal Assembly • President of Russia*. <http://www.en.kremlin.ru/events/president/transcripts/73585>

¹⁵⁵ Russia, T. of the O. W. of the P. of. (2024, březen 8). *Video address on International Women's Day*. President of Russia. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/73624>

¹⁵⁶ Chivers, C. J. (2006, květen 11). Putin Urges Plan to Reverse Slide in the Birth Rate. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2006/05/11/world/europe/11russia.html>

¹⁵⁷ Marek, L. (2022, září 30). *Rusko vymírá a Putina to trápí desítky let. Může to být jeden z důvodů invaze*. Seznam Zprávy. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-putin-neztraci-lidi-jen-na-fronte-vymirani-ruska-ho-desi-desitky-let-214403>

¹⁵⁸ Vitkine, B. (2023, září 29). Putin's demographic failure in Russia. *Le Monde.Fr*. https://www.lemonde.fr/en/international/article/2023/09/29/putin-s-demographic-failure-in-russia_6141427_4.html

¹⁵⁹ World Bank Data. *Fertility rate, total (births per woman) —Russian Federation*. Získáno 9. březen 2024, z <https://data.worldbank.org>

68 let průměrné délky dožití. V roce 2021 navíc opět hodnota klesla na 64 let, což je o 10 let méně než v Česku¹⁶⁰ a dokonce o 15 let méně než v Německu.¹⁶¹ V roce 2021 se s tímto údajem tak Rusko srovnává například s Pákistánem.¹⁶² To, že se muži obecně dožívají nízkého věku, spolu s nízkou porodností, pak způsobuje, že se z Ruska stává země stárnoucích žen (Graf 2). Jak uvádí čísla v Statistické publikaci Rosstat, tak kategorie žen nad 70 let převyšuje počtem všechny ostatní věkové kategorie. V porovnání například se stejnou věkovou kategorií, ale u mužů, je kategorie žen více jak dvojnásobná. Oproti některým jiným věkovým kategoriím mužů, ale i žen, je kategorie žen nad 70 let, dokonce téměř trojnásobná. Nepoměr mužů a žen v jednotlivých věkových kategoriích však začíná být markantní už od věkové kategorie 50-54 let. Pokud navíc sečteme všechny ženy s věkem nad 50 let, je tato skupina o 10 milionů větší, než pokud uděláme totéž v mužské kategorii. V této kategorii je dohromady kolem 53 milionů obyvatel, skupina žen tak zabírá celé 3/5 celkového počtu.¹⁶³ To přivádí k otázce, co s těmito údaji udělá současně probíhající válka na Ukrajině a zda tuto propast mezi pohlavími nepřinese i do dalších, mladších kategorií? To vzhledem k tomu, že na frontě umírají mladí muži.¹⁶⁴ Jako druhá otázka se pak nabízí, zda zaměření na porodnost, roli žen a podporu rodin, stačí pro řešení demografické krize.

V zmíněných projevech Vladimira Putina se mimo snahy podpořit porodnost a rodiny často objevuje i apel na hodnoty tradiční rodiny. Ty zmínil jak ve svém projevu v únoru tohoto roku,¹⁶⁵ tak v projevu k Mezinárodnímu dni žen.¹⁶⁶ O rodinných hodnotách se také zmínil již v roce 2006 ve svém květnovém projevu.¹⁶⁷ Jenže ani například nízká rozvodovost, která by mohla poukázat právě na rodinné hodnoty ve společnosti, není zcela určitě v Rusku realitou. Ruské hodnoty rozvodovosti se v posledních letech objevují dokonce na předních světových

---

¹⁶⁰ World Bank Data. *Life expectancy at birth, male (years)—Czechia*. Získáno 9. březen 2024, z <https://data.worldbank.org>

¹⁶¹ World Bank Data. *Life expectancy at birth, male (years)—Germany*. Získáno 9. březen 2024, z <https://data.worldbank.org>

¹⁶² World Bank Data. *Life expectancy at birth, male (years)—Pakistan*. Získáno 9. březen 2024, z <https://data.worldbank.org>

¹⁶³ Rosstat. *Russian Statistical Yearbook 2023*. (2024, únor 6). <https://eng.rosstat.gov.ru/Publications/document/74811>

¹⁶⁴ Marek, L. (2022, září 30). *Rusko vymírá a Putina to trápí desítky let. Může to být jeden z důvodů invaze*. Seznam Zprávy. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-putin-neztraci-lidi-jen-na-fronte-vymirani-ruska-ho-desi-desitky-let-214403>

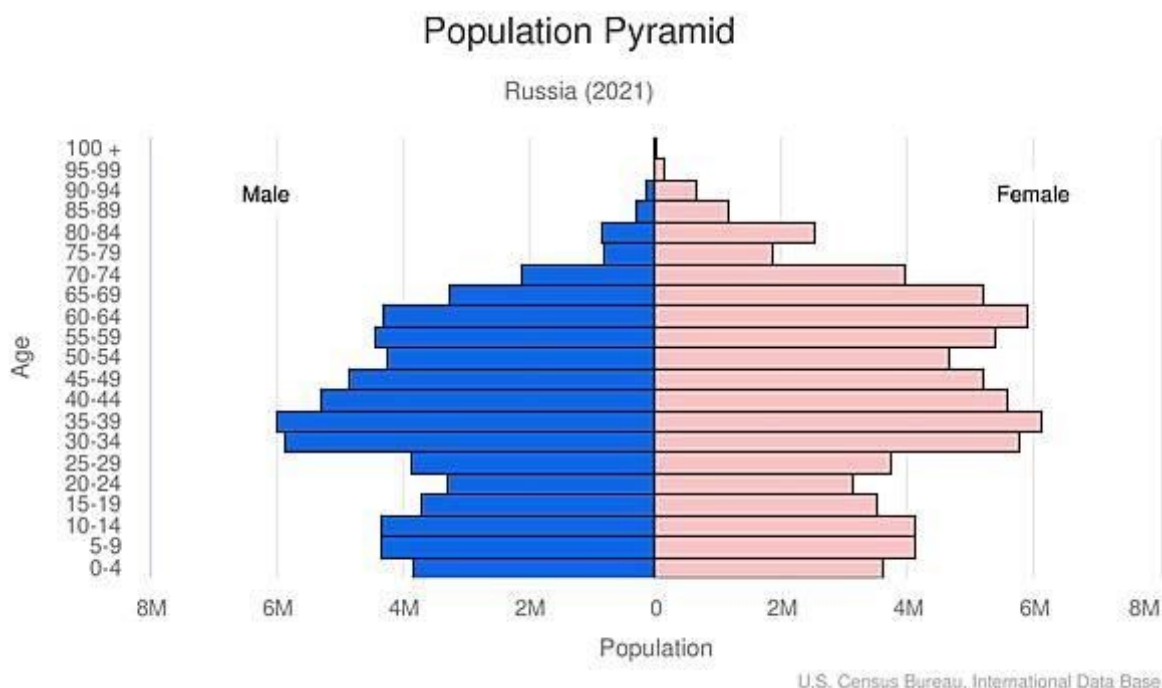
¹⁶⁵ Russia, T. of the O. W. of the P. of. (2024, březen 4). *Presidential Address to the Federal Assembly*. President of Russia. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/73585>

¹⁶⁶ Russia, T. of the O. W. of the P. of. (2024, březen 12). *Video address on International Women's Day*. President of Russia. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/73624>

¹⁶⁷ Russia, T. of the O. W. of the P. of. (2006, květen 10). *Annual Address to the Federal Assembly*. President of Russia. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/23577>

příčkách.¹⁶⁸¹⁶⁹ Zajímavé také je, že chudobu, nízké rodinné příjmy nebo nedostatečný materiální blahobyt označila třetina Rusů za nejčastější příčinu rozvodů.¹⁷⁰

Graf 2. Populační pyramida – rozložení mužů a žen v Ruské federaci (2021), (věk, populace)

Zdroj: Central Intelligence Agency¹⁷¹

Výsledky rozsáhlých deklarácí o řešení krize jsou tedy omezené. U některých politiků se jejich neúspěchy nebo právě nenaplněné deklarace dají do jisté míry omluvit neschopností jejich předchůdců nebo příliš krátkým volebním obdobím. To však u prezidenta Putina také není možné. To vzhledem k faktu, že je prezidentem s jednou přestávkou již od roku 2000 (po rezignaci prezidenta Borise Jelcina je Vladimir Putin jmenován prezidentem již v roce 1999, oficiálně je však zvolen až v roce 2000¹⁷²). Během let 2008-2012, kdy nebyl

¹⁶⁸ World population review. *Divorce Rates by Country 2024*. Získáno 11. března 2024, z <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/divorce-rates-by-country>

¹⁶⁹ United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2009). *World Marriage Data 2008* (POP/DB/Marr/Rev2008).

¹⁷⁰ Statista. (2023, srpen 24) *Russia: Reasons to get divorced*. Získáno 11. března 2024, z <https://www.statista.com/statistics/1089541/poll-reasons-to-get-divorced-russia/>

¹⁷¹ CIA. *Details—The World Factbook*. Získáno 18. dubna 2024, z <https://www.cia.gov/the-world-factbook/about/archives/2021/countries/russia/images/d91b52e4-8e43-5dc3-8540-02cf81d57adb>

¹⁷² AP News. (2023, prosinec 8) *Key events in Vladimir Putin's more than two decades in power in Russia*. <https://apnews.com/article/vladimir-putin-russia-timeline-election-key-events-2847a1f85a617cd7563a88e99404e83d>

prezidentem, ale zastával funkci předsedy vlády a od předních politických pozic v Rusku se tedy nevzdálil. Ihned poté se vrátil k prezidentskému postu, ve kterém setrval až do současnosti.¹⁷³ Dalo by se tedy říct, že na řešení demografických problémů, se kterými se Rusko potýká již od rozpadu SSSR má pravomoci již 24 let. Nelze ani namítat, že se jedná o problém, který vyšel najevo až v současnosti, vzhledem k přítomnosti demografické otázky již v inauguračním projevu Putina v roce 2000.¹⁷⁴

Jedná se tedy o problematiku, o kterou se prezident Putin ve svých projevech zajímá již 24 let. Nelze však vše přičítat na účet prezidenta. Demografické situaci neprospěla během let řada okolností, se kterými snad žádný vládce nemohl počítat. Jedním z nich je například pandemie covidu-19.

4.2 Pandemie covidu-19

Jeden z nejdůležitějších faktorů, který ovlivnil současný demografický stav Ruské federace, je pandemie covidu-19 způsobená novým typem koronaviru SARS-COV-2. Ten se rozšířil napříč všemi světadíly, způsobil smrt nebo měl důsledky na zdraví milionů lidí.¹⁷⁵ Výjimkou nebylo ani Rusko, do kterého se nemoc dostala v únoru roku 2020 a první případ se zde objevil koncem ledna 2020. O měsíc později, 19. března, přišlo i první úmrtí. Rusko však disponovalo značnou výhodou v tom, že nemoc se do země dostala relativně pozdě a bylo tedy možné čerpat ze zkušeností evropských států. Ty zavedly velmi restriktivní opatření a Rusko tak po jejich vzoru začalo rychle uzavírat pozemní hranice s Čínou, aby bylo zamezeno přístupu nakažených. Nemoc se však začala šířit nehledě na možnou počáteční výhodu. Epicentrem se v Rusku stala Moskva s největším množstvím případů. Později se nemoc rozšířila do všech federálních subjektů v zemi.¹⁷⁶ S tím jak se covid-19 rozpínal, se o problematiku začínal zajímat prezident Vladimir Putin a politické špičky. Ty musely opouštět od prvotního postoje, který znamenal ignorování a nezájmu, popírání existence viru a bagatelizaci případného dopadu na Rusko. Prezident Putin pandemii dokonce věnoval několik projevů, nedošlo však

---

¹⁷³ President of Russia. *Biography. Persons · Directory · President of Russia*. Získáno 10. březen 2024, z <http://en.kremlin.ru/catalog/persons/54/biography>

¹⁷⁴ Eberstadt, N. (2004). Russia's Demographic Straightjacket. *The SAIS Review of International Affairs*, 24(2), 9–25. <https://www.jstor.org/stable/26999221>

¹⁷⁵ Zoumpourlis, V., Goulielmaki, M., Rizos, E., Baliou, S., & Spandidos, D. A. (2020). The COVID-19 pandemic as a scientific and social challenge in the 21st century. *Molecular Medicine Reports*, 22(4), 3035–3048. <https://doi.org/10.3892/mmr.2020.11393>

¹⁷⁶ King, E. J., & Dudina, V. I. (2021). COVID-19 in Russia: Should we expect a novel response to the novel coronavirus? *Global Public Health*, 16(8–9), 1237–1250. <https://doi.org/10.1080/17441692.2021.1900317>

k žádným konkrétním opatřením. Obyvatelům slíbil týden placené dovolené a další sociální výhody. Dovolenu ale řada obyvatel Moskvy využila jako příležitost zajet si na chatu či k moři. V dalším projevu pak prodloužil placenou dovolenou a pravomoci řešení krize delegoval na regionální guvernéry tak, aby nebral odpovědnost za případná restriktivní opatření na sebe. Placená dovolená, které byla v projevu Vladimira Putina deklarována však nebyla poskytnuta všem, ale pouze státním zaměstnancům, kteří mohli být postrádáni. Většina však pracovala za neměnných podmínek nebo případně z domova.¹⁷⁷ Podobně to dopadlo se slíbeným vyplácením rizikových bonusů pro zdravotnický personál. K těm se objevovaly rozsáhlé stížnosti, které vypovídaly o jejich neposkytování. Postupem času se ale přesto i v Rusku objevila řada restriktivních opatření. Moskva například zavedla izolaci pro nakažené, byly rozmístěny kamery majíc za cíl hlídání případných porušování těchto izolací, nebo omezení pohybu obyvatel nad 65 let. Oznámeno bylo také doporučení pro všechny zůstat doma. To bylo poté doporučeno premiérem pro všechny regiony Ruska, které tak učinily. Tato opatření však, jak se ukázalo, zdaleka nestačila a Rusko se postupem času stalo jednou z nejvíce zasažených zemí. První vrchol pandemie nastal v květnu a během léta se pak počet případů snížil. V srpnu 2020 pak prezident oznámil, že v Rusku došlo ke schválení a registraci nové vakcíny Sputnik V. V reakci na to došlo ke zrušení protiepidemických opatření téměř po celém Rusku. Na začátku října roku 2020 však mělo Rusko asi 1,2 milionů diagnostikovaných případů covid-19.¹⁷⁸

Během tohoto období se prezident Putin snažil hlavně o vytvoření iluze, že je stále vše pod kontrolou. V případné úspěšné reakce na pandemii viděl šanci zvýšit si svoji oblíbenost. Veškerá selhání v podobě vysokých čísel úmrtí, nebo nedostatku nemocničních kapacit, byla adresována regionálním úřadům.¹⁷⁹ Během těchto let se také Rusko snažilo posílit svoje postavení v globálním světě a do řady zemí poslalo různé druhy pomoci. Paradoxně však v době, kdy Rusko poskytovalo pomoc ostatním zemím v podobě zasílání osobních ochranných pracovních prostředků, jako jsou například respirátory nebo rukavice, si na jejich nedostatek stěžoval zdravotnický personál v Rusku.¹⁸⁰ Tyto snahy se však nejvíce projevíly ve

---

¹⁷⁷ Åslund, A. (2020). Responses to the COVID-19 crisis in Russia, Ukraine, and Belarus. *Eurasian Geography and Economics*, 61(4–5), 532–545. <https://doi.org/10.1080/15387216.2020.1778499>

¹⁷⁸ King, E. J., & Dudina, V. I. (2021). COVID-19 in Russia: Should we expect a novel response to the novel coronavirus? *Global Public Health*, 16(8–9), 1237–1250. <https://doi.org/10.1080/17441692.2021.1900317>

¹⁷⁹ King, E. J., & Dudina, V. I. (2021). COVID-19 in Russia: Should we expect a novel response to the novel coronavirus? *Global Public Health*, 16(8–9), 1237–1250. <https://doi.org/10.1080/17441692.2021.1900317>

¹⁸⁰ Åslund, A. (2020). Responses to the COVID-19 crisis in Russia, Ukraine, and Belarus. *Eurasian Geography and Economics*, 61(4–5), 532–545. <https://doi.org/10.1080/15387216.2020.1778499>

snaze prosadit právě ruskou vakcínu Sputnik V.¹⁸¹ Ta se však od samého počátku potýkala s kritikou, která upozorňovala na některé nedostatky, nesrovnalosti a obavy o manipulaci s daty, které nastaly v průběhu testování. Vakcína tedy nebyla schválena předními zdravotnickými organizacemi jako je americký Úřad pro kontrolu léčiv (FDA), Evropská agentura pro léčivé přípravky (EMA) nebo WHO.¹⁸² Schválena tak byla k listopadu 2021 pouze 71 zeměmi.¹⁸³ Ve většině případu země s nižšími či středními příjmy.¹⁸⁴

Vakcína Sputnik V však nebyla jedinou kontroverzí, se kterou se Ruská federace v době pandemie potýkala. Do medií se dostaly dezinformační snahy, z kterých Rusko obvinila Evropská unie¹⁸⁵ nebo například obavy z pravosti dat a statistik, které byly ohledně průběhu pandemie v Rusku zveřejňovány. Řada zahraničních médií a mezinárodních organizací zpochybnila například přesnost čísel o úmrtích na nemoc. Obvinění o nepřesnostech v datech navíc vzešly i zevnitř země. Alexej Raksha, ruský demograf, taktéž upozornil na nesrovnalosti v datech. A to na jejich podhodnocení, podobně jak tomu bylo v předchozích případech. Nebyl však jediný. Pochybnosti o datech vyjádřila více jak polovina Rusů a podobné pochybnosti měli dokonce i lékaři. Tyto manipulace, které mají za účel schovat dějící se katastrofy nebo zdánlivě vylepšit výsledky vládních opatření nevidíme v Rusku poprvé. Spekulace o upravování dat se objevovaly nejen už za dob Gorbačova v případě výsledků tehdejší protialkoholové kampaně, ale i po rozpadu Sovětského svazu v otázce rozšíření viru HIV nebo hepatitidy C. Těmito metodami stát bojuje o udržení silné role a zakrytí všech případných pochybení. To však dlouhodobě přináší nízkou důvěru občanů ve stát a státem poskytované informace, což může být velmi problematické ve chvíli, kdy situace a stát vyžaduje „poslušnost“ občanů. Právě ta pak byla vyžadována v době pandemie v podobě nošení roušek, dodržování izolace a jiných opatření.¹⁸⁶

---

¹⁸¹ King, E. J., & Dudina, V. I. (2021). COVID-19 in Russia: Should we expect a novel response to the novel coronavirus? *Global Public Health*, 16(8–9), 1237–1250. <https://doi.org/10.1080/17441692.2021.1900317>

¹⁸² Cazzola, M., Rogliani, P., Mazzeo, F., & Matera, M. G. (2021). Controversy surrounding the Sputnik V vaccine. *Respiratory Medicine*, 187. <https://doi.org/10.1016/j.rmed.2021.106569>

¹⁸³ TASS. *Russia expects WHO approval of Sputnik V vaccine by end of 2021—RDIF*. Získáno 13. březen 2024, z <https://tass.com/world/1362249>

¹⁸⁴ Cazzola, M., Rogliani, P., Mazzeo, F., & Matera, M. G. (2021). Controversy surrounding the Sputnik V vaccine. *Respiratory Medicine*, 187. <https://doi.org/10.1016/j.rmed.2021.106569>

¹⁸⁵ Emmott, R. (2021, říjen 21). COVID-19 disinformation backfires as Russian deaths climb, EU says. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/europe/covid-19-disinformation-backfires-russian-deaths-climb-eu-says-2021-10-21/>

¹⁸⁶ King, E. J., & Dudina, V. I. (2021). COVID-19 in Russia: Should we expect a novel response to the novel coronavirus? *Global Public Health*, 16(8–9), 1237–1250. <https://doi.org/10.1080/17441692.2021.1900317>

Přes všechny tyto skutečnosti obliba prezidenta Putina mezi obyvateli neklesla a s mírnými výkyvy zůstala na podobných hodnotách skrz celou pandemii. K jejímu konci (tedy v roce 2022) dokonce mírně stoupala.¹⁸⁷ To si však lze vysvětlit tím, že veškerá odpovědnost byla naložena na záda regionálních úřadů a jakékoliv negativní skutečnosti jim byly federální vládou vytýkány. „Trestání“ za nepříznivá data pak regionální úřady tlačilo k manipulaci s daty, která byla pro federální vládu více přívětivá.¹⁸⁸

Demograficky pak pandemie covidu-19 pro Rusko mimo jiné znamenala, že hodnoty úmrtí se dostaly zpět na úroveň z roku 1993 a markantně se tím tak zhoršila probíhající vlna depopulace.¹⁸⁹ Podle oficiálních statistik (Rosstat) úmrtí na covid-19 činily 8 % (163 325 úmrtí) všech úmrtí v roce 2020 a v roce 2021 se tento údaj ještě zvýšil na 21 % (517 983 úmrtí). Do těchto údajů se započítávají pacienti několika kategorií. Jednak pacienti s covidem-19, dále pak pacienti, u kterých bylo onemocnění covid-19 možné, ale nebyli na něj testováni, a poté pacienti, u kterých covid-19 přispěl k úmrtí, ale byly zde zaznamenány i další příčiny.¹⁹⁰ Nejhorší vlnu pandemie však Rusko zaznamenalo až během následujícího roku, a to konkrétně v únoru 2022, kdy nové případy denně přesahovaly i 150 000.¹⁹¹ Kolem čísel ohledně covidu je však řada spekulací a dohadů. To jednak a převážně z důvodů, které byly popsány výše, ale také proto, že není jednoduché jednoznačně určit, která všechna úmrtí jako následek covidu-19 zařazovat. WHO sice určila definici, jež by měla tyto otázky vyjasňovat, ta ale neplatí ve všech členských státech.¹⁹² V Rusku se navíc čísla dokonce různí v závislosti na tom, jakou institucí jsou vydané. Rozdíly v celkových číslech jsou někdy dokonce až trojnásobné (toto porovnání je mezi institucemi Rosstat a ruským ministerstvem zdravotnictví).¹⁹³ Rozdílná čísla uvádějí ale i jednotlivé zahraniční servery.¹⁹⁴ Je ale možné

---

¹⁸⁷ *Putin approval rating Russia 2024*. Statista. Získáno 12. březen 2024, z

<https://www.statista.com/statistics/896181/putin-approval-rating-russia/>

¹⁸⁸ King, E. J., & Dudina, V. I. (2021). COVID-19 in Russia: Should we expect a novel response to the novel coronavirus? *Global Public Health*, 16(8–9), 1237–1250. <https://doi.org/10.1080/17441692.2021.1900317>

¹⁸⁹ Ryazantsev, S. V., & Rybakovskii, L. L. (2021). Demographic Development of Russia in the 20th–21st Centuries: Historical and Geopolitical Dimensions. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 91(5), 516–524. <https://doi.org/10.1134/S1019331621050075>

¹⁹⁰ Brock, G. (2024). The anatomy of COVID mortality in Russia's regions, 2020–22. *Area Development and Policy*, 0(0), 1–18. <https://doi.org/10.1080/23792949.2023.2290159>

¹⁹¹ Worldometer. *Russia COVID – Coronavirus Statistics*. Získáno 3. březen 2024, z <https://www.worldometers.info/coronavirus/country/russia/>

¹⁹² Scherbov, S., Gietel-Basten, S., Ediev, D., Shulgin, S., & Sanderson, W. (2022). COVID-19 and excess mortality in Russia: Regional estimates of life expectancy losses in 2020 and excess deaths in 2021. *PLOS ONE*, 17(11), e0275967. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0275967>

¹⁹³ Dyer, O. (2021). Covid-19: Russia's statistics agency reports much higher death toll than country's health ministry. *BMJ*, 372, n440. <https://doi.org/10.1136/bmj.n440>

¹⁹⁴ Worldometer. *Russia COVID – Coronavirus Statistics*. Získáno 6. březen 2024, z <https://www.worldometers.info/coronavirus/country/russia/>

aspoň do jisté míry data ověřit, a to pomocí jejich porovnání. Mezi sebou lze porovnávat jednak různé zdroje ale i například různé druhy dat a různé ukazatele. Server Reuters uvádí, že jen v období od dubna 2020 do června 2022 mělo Rusko nadměrnou úmrtnost 965 000, ta ukazuje počet úmrtí, který v tomto období převyšoval průměrnou úmrtnost zaznamenanou za stejné období v předchozích letech (konkrétně v letech 2015–2019). Server Reuters, citující Státní statistický úřad Rosstat, také uvádí 820 307 úmrtí v souvislosti s covidem-19 od začátku pandemie do srpna 2022.¹⁹⁵ Počet úmrtí kolem milionu také potvrzuje studie publikovaná odborným časopisem PLOS ONE.¹⁹⁶ Tyto zdroje pak tedy lze do jisté míry brát jako vzájemně se ověřující. Dále je ale, jak bylo zmíněno, možné uvést i mimo konkrétní čísla úmrtí i jiné hodnoty jiných demografických ukazatelů. Ty nám mohou pomoci lépe demografický dopad pandemie na Rusko odhadnout. Jedním z takových ukazatelů je například celková úmrtnost, jejíž hodnoty mohou o rozsahu pandemie také mnohé vypovědět. Rozšíření covidu-19 totiž přispělo k významnému a náhlému skoku úmrtnosti v Rusku. To z hodnoty 12,3 úmrtí na 1000 obyvatel v roce 2019 na hodnotu 16,7 v roce 2021. Během dvou let se tedy její hodnota zvýšila o více jak 35 %. V roce 1964, tedy o více jak půl století dříve, to bylo dokonce o zhruba 10 obyvatel na 1000 obyvatel méně (viz Graf 3. níže).¹⁹⁷ Dalším takovým ukazatelem může být přirozený přírůstek v případě Ruska, pak mluvíme o přirozeném úbytku. Ten se během pandemie také dramaticky zhoršil a ukazuje tak na ještě širší dopady pandemie. V roce 2021 se totiž oproti roku 2019 – tedy ještě před pandemií, více jak ztrojnásobil.¹⁹⁸¹⁹⁹

Pandemie tedy nejen, že způsobila demografickou katastrofu pro Rusko, ale ukázala dílčí neúspěch Putinovi demografické politiky – nedokázal zemi před pandemií dostatečně ochránit. Z předložených faktů se tak zdá, že hlavním cílem prezidenta, bylo si příliš nezašpinit ruce.

---

¹⁹⁵ Reuters. (2022, srpen 5) *Russia's official toll of COVID-related deaths exceeds 820,000*.

<https://www.reuters.com/world/europe/russias-official-toll-covid-related-deaths-exceeds-820000-2022-08-05/>

¹⁹⁶ Scherbov, S., Gietel-Basten, S., Ediev, D., Shulgin, S., & Sanderson, W. (2022). COVID-19 and excess mortality in Russia: Regional estimates of life expectancy losses in 2020 and excess deaths in 2021. *PLOS ONE*, 17(11), e0275967. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0275967>

¹⁹⁷ World Bank Data. *Death rate, crude (per 1,000 people) —Russian Federation*. Získáno 3. březen 2024, z <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.CDRT.IN?locations=JP/1000-RU>

¹⁹⁸ Rosstat. *Russian Statistical Yearbook 2020*. (2020) Získáno 12. březen 2024, z <https://eng.rosstat.gov.ru/Publications/document/74811>

¹⁹⁹ Rosstat. *Russian Statistical Yearbook 2023*. (2023) Získáno 12. březen 2024, z <https://eng.rosstat.gov.ru/Publications/document/74811>

Graf 3. Hrubá míra úmrtnosti – Ruská federace, (úmrtnost na 1 000 lidí, rok)

Zdroj: World Bank Data²⁰⁰

4.3 Válka na Ukrajině

Dalším velmi výrazným faktorem, který ovlivňuje nejen demografickou situaci Ruska, ale i její politický chod a zkrátka všechny odvětví státu, je v současnosti probíhající válka s Ukrajinou. Její zahájení, na rozdíl od rozšíření pandemie covid-19, měl zcela v rukou Vladimír Putin. Jeho rozhodnutí tak lze vnímat i v kontextu s jeho dalšími cíli. Jedním z nich je právě pozitivní demografický vývoj Ruské federace.

Válka s Ukrajinou začala v únoru roku 2022 a stala se nejnákladnější válkou, kterou Rusko vede, a také největším agresivním útokem jednoho státu na druhý od dob druhé světové války.²⁰¹

Pro Rusko i v Rusku toho změnila válka mnoho. Po začátku války se od Ruska odvrátila většina západních zemí. Na Rusko byly uvaleny sankce a v mnohých odvětvích tato akce znamenala pro Rusko velké ztráty. Válka totiž od jejího začátku přinesla nejen ztráty na životech vlastních

²⁰⁰ World Bank Data. *Death rate, crude (per 1,000 people) —Russian Federation*. Získáno 3. březen 2024, z <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.CDRT.IN?locations=JP/1000-RU>

²⁰¹ Reuters. (2024, únor 23). *In pictures: Two years of war in Ukraine*. <https://www.reuters.com/pictures/pictures-two-years-war-ukraine-2024-02-23/>

občanů, ale i značné ztráty ekonomické a politické.²⁰² Co tedy bylo hlavním cílem, pro to začít válku v době, kdy je země po pandemii covidu-19 a demografická situace není zdaleka příznivá? Obecně se objevují dvě odůvodnění této války. První je to, které je používáno jako oficiální odůvodnění ruským vedením, tedy válka jako nutnost v zabránění expanzionismu Severoatlantické aliance (NATO) a dosažení rovnováhy sil. Druhé odůvodnění pak vnímá zahájení války jako pomůcku k dosažení různých domácích zájmů a Putinových ambicí. A to především v podobě upevnění legitimacy jeho moci. Války bývají obecně používány autokratickými vládci, k dosažení autoritářské legitimacy ve vlastním státě, skupinové solidarity, jednoty a k mobilizaci společnosti. Vladimir Putin uplatňoval tuto strategii upevnění moci pomocí konfliktů už v předchozích letech. Právě na nich se ukazuje, jak tato strategie fungovala a jak díky válkám stoupala Putina popularita. Od roku 2017 se totiž v zemi začaly rozrůstat protirežimní protesty, a to i mimo Moskvu a Petrohrad. V roce 2021 také začal skokově stoupat počet lidí zadržených na těchto protestech. To především na protestech ohledně uvěznění opozičního politika Alexeje Navalného a údajných volebních podvodů při volbách do ruského parlamentu v roce 2021.²⁰³ V těchto volbách zvítězila strana Jednotné Rusko, kterou prezident Vladimir Putin pomáhal zakládat a může v řadě aspektů těžit z její přízně.²⁰⁴ Stejně tak ale během období pandemie tedy v letech 2020-2021 Putina popularita stagnovala na, v kontextu prezidenta Putina, relativně nízkých hodnotách.²⁰⁵ Autokratickým režimům také neprospívá ekonomické strádání, které taktéž nastalo v době pandemie.²⁰⁶ Díky předloženým argumentům, které dokazují používání války jako prostředek navýšení Putiny popularity, lze za jeden z důvodů pro začátek války považovat mimo jiné i osobní zájmy prezidenta Putina a jeho navýšení popularity.

To však není zdaleka ten jediný důvod. Snaha připojit nová území, případně tedy válka v Rusku, funguje nejen jako prostředek k navýšení popularity prezidenta Putina, ale do jisté

---

²⁰² Liadze, I., Macchiarelli, C., Mortimer-Lee, P., & Sanchez Juanino, P. (2023). Economic costs of the Russia-Ukraine war. *The World Economy*, 46(4), 874–886. <https://doi.org/10.1111/twec.13336>

²⁰³ Ferraro, V. (2024). Why Russia invaded Ukraine and how wars benefit autocrats: The domestic sources of the Russo-Ukrainian War. *International Political Science Review*, 45(2), 170–191. <https://doi.org/10.1177/01925121231215048>

²⁰⁴ Osborn, A., Nikolskaya, P., Osborn, A., & Nikolskaya, P. (2021, září 20). Rivals allege mass fraud as Russian pro-Putin party wins big majority. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/europe/pro-putin-party-heads-russian-election-win-after-navalny-clampdown-2021-09-19/>

²⁰⁵ Statista. (2024, únor 21). *Putin approval rating Russia 2024*. <https://www.statista.com/statistics/896181/putin-approval-rating-russia/>

²⁰⁶ Ferraro, V. (2024). Why Russia invaded Ukraine and how wars benefit autocrats: The domestic sources of the Russo-Ukrainian War. *International Political Science Review*, 45(2), 170–191. <https://doi.org/10.1177/01925121231215048>

míry se dá využít i jako řešení demografické situace, tak jak se stalo v roce 2014 po připojení poloostrova Krym. To navýšilo počet obyvatel o 2,3 milionů²⁰⁷ během relativně krátkého časového úseku (krize začala v listopadu roku 2013 a k anexi došlo v únoru 2014) a navíc pomocí nekrvavého vojenského převzetí.²⁰⁸ To však ale ohledně války na Ukrajině už neplatí. Ta je od samého začátku krvavým konfliktem trvajícím už od února 2022 až do současnosti, a to za účasti vojsk obou zemí. Na Rusko také po útoku na Ukrajinu uvalila řada zemí nebo organizací jako je EU sankce, které zasahují jak do života jednotlivců, tak do hospodaření státu,²⁰⁹ a které Rusko značně izolovaly od světa a finančně ho omezily.²¹⁰ V roce 2022 také markantně vzrostl počet zákonů a novel souvisejících s represí a bezpečnostními institucemi v Rusku.²¹¹ Příkladem je třeba zákon o „státní zradě“, který znamená hrozbu až dvacetiletého vězení v případě vyjádření podpory Ukrajině. Všechny tyto skutečnosti vyvolaly velkou vlnu migrace z Ruska. Čísla o této migraci se různí, ale řada zdrojů uvádí téměř milion emigrantů od počátku agrese. Navíc dochází k takzvanému „odlivu mozků“, který znamená emigraci vzdělaných Rusů ze střední třídy. Ty masově odcházejí už několik let, válka však toto číslo ještě navýšila.²¹² To může mít značný ekonomický dopad na zemi a ukazuje se už například nedostatkem personálu a problematickým hledáním nových pracovníků.²¹³ Velký odliv také přišel po vyhlášení částečné mobilizace, podle kremelského zdroje, odešlo 261 000 mužů.²¹⁴ Celkově se pak odhady o počtu ruských emigrantů od začátku války pohybují od stovky tisíců po miliony.²¹⁵ Toto jsou ovšem pouze ti, co zemi opustili. Vzhledem k válce však Rusko ztrácí vlastní občany v boji. Údaje o ztrátách však Kreml nezveřejňuje a jejich přesný počet je tak těžko zjistitelný. Server Mediazona pak k červenci 2023 uvádí, že počet ruských padlých

---

²⁰⁷ Eberstadt, N. (2018). A Statistical Glimpse at Russia's Multiple Demographic and Human Resource Problems. *South Central Review*, 35(1), 147–174. <https://doi.org/10.1353/scr.2018.0008>

²⁰⁸ Reuters. (2014, březen 8). *Timeline: Political crisis in Ukraine and Russia's occupation of Crimea*. <https://www.reuters.com/article/idUSBREA270PO/>

²⁰⁹ Evropská komise. *Sankce EU vůči Rusku v reakci na invazi na Ukrajinu*. Získáno 7. březen 2024, z https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine_cs

²¹⁰ Ryšánek, A. (2022, březen 13). *Rusko zažívá „odliv mozků“*. *Od začátku války odešly desítky tisíc lidí*. Seznam Zprávy. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-rusko-zaziva-odliv-mozku-od-zacatku-valky-odeslo-200-tisic-lidi-193393>

²¹¹ Ferraro, V. (2024). Why Russia invaded Ukraine and how wars benefit autocrats: The domestic sources of the Russo-Ukrainian War. *International Political Science Review*, 45(2), 170–191. <https://doi.org/10.1177/01925121231215048>

²¹² Ryšánek, A. (2022, březen 13). *Rusko zažívá „odliv mozků“*. *Od začátku války odešly desítky tisíc lidí*. Seznam Zprávy. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-rusko-zaziva-odliv-mozku-od-zacatku-valky-odeslo-200-tisic-lidi-193393>

²¹³ Kiseleva, M., & Safronova, V. (2023, červen 3). *Why are people leaving Russia, who are they, and where are they going?* <https://www.bbc.com/news/world-europe-65790759>

²¹⁴ Reuters. (2022, říjen 6). *Where have Russians been fleeing to since mobilisation began?* <https://www.reuters.com/world/europe/where-have-russians-been-fleeing-since-mobilisation-began-2022-10-06/>

²¹⁵ Kiseleva, M., & Safronova, V. (2023, červen 3). *Why are people leaving Russia, who are they, and where are they going?* <https://www.bbc.com/news/world-europe-65790759>

vojáků se pohybuje mezi 40 000 a 55 000. Server také uvádí nenahraditelné ztráty (těžce ranění v součtu s mrtvými), kterých je údajně 125 000.²¹⁶ A aktuálně pak server Reuters uvádí, že válka znamenala pro Rusko do prosince 2023 asi 315 000 zraněných nebo mrtvých vojáků.²¹⁷ Tato čísla navíc zcela jistě nejsou konečná, válka totiž pokračuje a jak prezident Putin zmínil v únorovém projevu, „udělají vše pro její ukončení“.²¹⁸

Řada expertů už tak upozorňuje na katastrofální dopady, které v oblasti demografie může válka s Ukrajinou pro Rusko mít. Projekce změny populace ukazují hluboký propad v populaci a rekordní úbytky obyvatel, které se ukazují už teď. Jak uvádí Seznam Zprávy podle Rosstat, tak populace klesala průměrně o 86 tisíc za měsíc, a to v období od ledna do května roku 2022. Takovýto měsíční úbytek je rekordní. Mimo to válka se může negativně promítnout i do reprodukčního chování rodin a porodnost se může díky tomu dále snižovat. Seznam zprávy předkládá také graf ukazující předpokládaný budoucí vývoj. Ten ukazuje, že obyvatelstvo v Rusku klesne do roku 2050 na 136 milionů (Graf 4). To je o 10 milionů obyvatel méně než v roce 2020. Taková ztráta obyvatel by byla pro Rusko devastující. Zásadní také je, že k dalšímu mírnění demografické krize nemá Rusko už moc nástrojů.²¹⁹

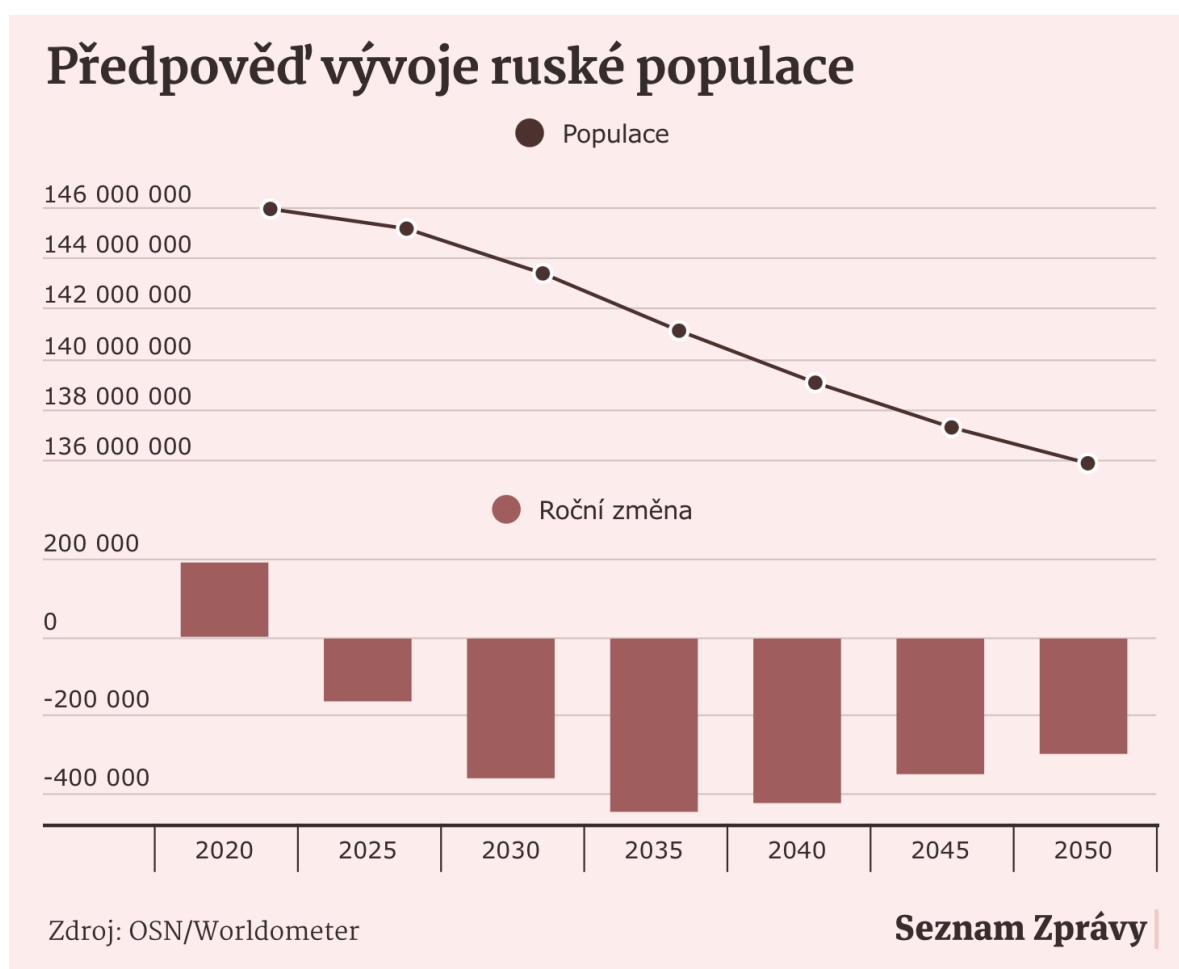
²¹⁶ Mediazona. (2023. červenec 10) *At least 47,000 Russian soldiers killed in Ukraine. A data investigation by Mediazona and Meduza.* Získáno 8. březem 2024, z <https://en.zona.media/article/2023/07/10/stats>

²¹⁷ Landay, J. (2023, prosinec 12). U.S. intelligence assesses Ukraine war has cost Russia 315,000 casualties – source. *Reuters.* <https://www.reuters.com/world/us-intelligence-assesses-ukraine-war-has-cost-russia-315000-casualties-source-2023-12-12/>

²¹⁸ President of Russia. (2024, březen 11). *Presidential Address to the Federal Assembly.* <http://en.kremlin.ru/events/president/news/73585>

²¹⁹ Marek, L. (2022, září 30). *Rusko vymírá a Putina to trápí desítky let. Může to být jeden z důvodů invaze.* Seznam Zprávy. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-putin-neztraci-lidi-jen-na-fronte-vymirani-ruska-ho-desi-desitky-let-214403>

Graf 4. Předpověď vývoje ruské populace, (počet obyvatel, rok)

Zdroj: Seznam Zprávy²²⁰

Na rozdíl od připojení Krymu se tak tato válka jen těžko dá nazývat vítězstvím. Rusko je izolováno od západních států, sankce přitěžují ruské ekonomice, ztráty v boji a utíkající obyvatelé Ruska vytvářejí z už tak bídné demografické situace katastrofální. Nicméně je zřejmé, že demografický růst je pro Vladimíra Putina dlouhodobě deklarovaným cílem, na jehož dosažení pracoval a realizoval pro něj mnohé politiky a opatření. Jeho přístup k pandemii covid-19 a to, že rozpoutal válku na Ukrajině ovšem ukazují, že ve skutečnosti za určitých situací se tato priorita stává jen pouhou deklarací. Když je čas na konkrétní činy, pozornost a snaha jde jinam. Důležitějším faktorem při jeho rozhodování se zdá být udržení legitimacy režimu a jeho posilování, zdánlivá jednota společnosti, jeho popularita a tím udržení moci. Demografický růst jako cíl tak zůstává ve hře jen tehdy, pokud je v souladu s těmito prioritami,

²²⁰ Marek, L. (2022, září 30). *Rusko vymírá a Putina to trápí desítky let. Může to být jeden z důvodů invaze.* Seznam Zprávy. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-putin-neztraci-lidi-jen-na-fronte-vymirani-ruska-ho-desi-desitky-let-214403>

pokud je k nim komplementární a přispívá k jejich dosažení. Kdyby totiž byla demografická situace prioritou, válka by už dávno byla ukončena vzhledem k výše popsaným ztrátám, a to nejen na životech, které Rusko zatím utrpělo, ale hlavně vzhledem ke ztrátám, které se v Rusku teprve projeví.

Závěr

Rusko vymírá. Trend, na jehož zvrácení nestačí ani Vladimir Putin. Od rozpadu Sovětského svazu po současnost svazují Rusko rozsáhlé demografické problémy. Ani nástup současného prezidenta Vladimira Putina v roce 2000 a jeho dlouholetá pozornost na demografickou krizi nedokázal zvrátit její negativní vývoj. Porodnost, ale hlavně úmrtnost se v Rusku dlouhodobě zhoršuje. Během posledních 24 let bylo jen pár období, kdy se tyto hodnoty převrátily k pozitivnímu demografickému vývoji. Ani zdaleka to ale nestačilo na dorovnání ztrát způsobených předešlými a následujícími roky. Negativní demografický vývoj ukazují jasně změny v počtu obyvatel během let. Během posledních 30 let fungování Sovětského svazu narostl počet obyvatel na území Ruské federace o 30 milionů obyvatel. Za stejné období po rozpadu naopak počet obyvatel klesl a to o 4,3 milionů. Takový pokles není dobrou vizitkou světové velmoci. Naopak je ukázkou a výsledkem řady alarmujících skutečností. K těm se řadí vysoká úmrtnost, nízká porodnost nebo nízké naděje na dožití. Úmrtnost byla nejen díky dlouhodobě mizerným zdravotním podmínkám a vysoké konzumaci alkoholických nápojů v Rusku v roce 2009 tak vysoko, že se rovnala úrovni úmrtnosti v rozvojových zemích. Dramaticky úmrtnost také stoupla během období pandemie (tedy během let 2019 až 2021) a to z hodnoty 12,3 úmrtí na 1000 obyvatel za rok na hodnotu 16,7. V tomto roce (rok 2021) tak byla hodnota o skoro 10 úmrtí horší, než tomu bylo před půl stoletím. Situaci zhoršují také nízké naděje na dožití, to především u mužů, které se dlouhodobě pohybují tak nízko, že se nikdy nedostaly přes hranici 70 let. Nízký věk dožití u mužů pak přináší další demografický problém, kterým je nevyrovnaná struktura obyvatel. V Rusku je totiž velmi početná kategorie starých žen, která početně převyšuje všechny ostatní věkové kategorie. To někdy i trojnásobně. Skupina žen ve věku 50 let a více je tak o 10 milionů větší než stejná skupina mužů. Už takhle nevyvážený genderový a věkový profil země, se na navíc s největší pravděpodobností, ještě zhorší s pokračováním války na Ukrajině. V té umírají převážně muži, a to i nižších věkových kategorií. K proporční změně dochází také mezi etnickými skupinami. Muslimské oblasti totiž převyšují porodností oblasti etnicky ruské. Muslimská komunita tak nejspíše v dalších letech naroste na celých 15 % z celkového počtu obyvatel. Přičemž v roce 1990 to bylo pouze 4 %.

Pokud bychom měli shrnout jaká je současná demografická situace, tak lze tvrdit, že je více jak alarmující a její vývoj zůstává krizový. To vyplývá z demografických ukazatelů a předložených dat. Tím dostáváme odpověď na první položenou výzkumnou otázku a byla také potvrzena k ní předložená hypotéza.

Negativní demografický vývoj však způsobila řada konkrétních faktorů. Mezi ně lze zařadit faktor předložený v hypotéze, pandemii covidu-19. Ta měla na Ruskou demografickou situaci nepochybně rozsáhlý vliv. Ten ukazují vysoká čísla mrtvých i nakažených. Nepřispěly navíc ani nedodržené sliby nebo kontroverze spojené s pandemickou politikou ruských politických elit. Mimo to se ukázaly nedostatky ve vládních politikách, ale například i neschopnost prezidenta Putina upřednostnit zdraví obyvatel a demografický vývoj před vlastní popularitou a snahou udržet legitimitu vlastního režimu. Stejně tak jako u pandemie covidu-19 je velmi citelný dopad probíhající války na Ukrajině, tak jak bylo také uvedeno v hypotéze. Ta znamenala pro Rusko rozsáhlou emigraci lidí ze země a velké ztráty na životech utrpěné v boji. Mimo vlivu pandemie a války na Ukrajině však na současnou demografickou situaci měly vliv i nepovedené politiky zaměřující se pouze na finanční podporu, ženy a porodnost. Jako velký problém se totiž ukázala mužská úmrtnost, která se v politikách prakticky neobjevuje. Také finanční podpora se ukázala být efektivní pouze v krátkodobém horizontu. Politiky se tak ukazují jako nedostatečné nebo špatně zacílené. Tyto argumenty pak souvisejí s třetí výzkumnou otázkou, která byla položena, tedy zda jsou vládní a prezidentské opatření úspěšná v boji s demografickou situací Ruska? Pokud hodnotíme demografická opatření jako celek a hodnotíme jejich výsledky na základě demografických faktorů, tak je nelze považovat za úspěšné. Nicméně při pohledu na konkrétní opatření například ohledně podpory žen na mateřské dovolené, nebo krátkodobého navýšení porodnosti a nadějí na dožití, lze mluvit o dílčích úspěších. Při zohlednění všech faktorů a současné demografické situaci popsané výše však nelze být ani zdaleka takto pozitivní. Deklarovaná hypotéza tak byla potvrzena.

Rusko tedy vymírá a prezident Putin se tento trend pokouší zvrátit a je pro něj prioritou od doby jeho inaugurace. Aspoň to tedy vyplývá z jeho projevů a deklarácí. Otázkou ale je, zda se tyto deklarace shodují a projevují i v realitě? Není pochyb o tom, že vylepšení demografické populace je pro politické špičky v čele právě Vladimírem Putinem jedním z politických cílů. I přesto však výsledky neodpovídají snaze dlouhé 24 let. Na základě analýzy demografických ukazatelů a učiněných rozhodnutí tak nelze tvrdit, že by deklarovaný cíl byl opravdu pro prezidenta prioritou. Naopak prezident Putin aktivně volí jiné cíle jako je jeho popularita nebo legitimita jeho režimu nad řešením demografické situace v mnoha klíčových momentech, jak bylo patrné v době pandemie nebo nyní během války na Ukrajině. V této válce Rusko ztrácí denně desítky tisíc obyvatel i přesto se ale nezdá, že by se Rusko snažilo válku z těchto důvodů ukončit. Vzhledem k tomu, jak nákladné byly politiky snažící se o navýšení obyvatel, se

s jejich odchody a životy nyní nakládá poněkud lehkovážně. Nejedná se však pouze o válku na Ukrajině. Podobné pochybení se projevily i v době pandemie. Celkové výsledky snah prezidenta Putina za dobu jeho vlády lze dobře demonstrovat na hodnotách porodnosti potažmo plodnosti. Na zlepšení těchto hodnot totiž prezident nejvíce cílil. Plodnost však stoupla pouze 0,3 dítěte na ženu, a to za celých 24 let jeho vlády a je nyní hodnotě 1,5 porodů na ženu. Taková hodnota nestačí ani na generační obnovu, natož na navýšení obyvatel. Nové obyvatele totiž bude Rusko potřebovat, a to vzhledem k prognózám do budoucna. Ty ukazují, že obyvatelstvo Ruska do roku 2050 klesne o 10 milionů.

Vzhledem k těmto prognózám tak je nutné zmínit potřebu dalších výzkumů týkajících se demografické situace v Rusku. Tak jak bylo deklarováno v přehledu literatury, řada autorů upozorňuje především na specifika Ruské federace a nutnost je ve výzkumech zohledňovat. Těmi je, mimo jiné, hojně autory zmiňovaná různorodost regionů, která byla popsána i v této práci a která se bude nejspíše dále prohlubovat. Identifikace specifík by tak měla být předmětem dalších výzkumů. Dále pak autoři mluví o velké roli politických špiček a která je také potvrzena i v této práci. Vzhledem k nezdařeným snahám elit tak lze předložit nutnost dalších studií, a to právě v oblasti zkoumání řešení demografické situace v Rusku.

Summary

Russia is dying out. A trend that even Vladimir Putin is not capable to reverse. From the collapse of the Soviet Union to the present day, Russia has been bound by massive demographic problems. Even the accession of the current president, Vladimir Putin, in 2000 and his long attention focused on the demographic crisis has failed to reverse its negative trend. The birth rate, but especially the death rate, has been deteriorating in Russia for a long time. Over the last 24 years, there have been only a few periods when these figures have been reversed to positive demographic trends. But it was far from enough to make up for the losses caused by the previous and then subsequent years. Negative demographic trends can be clearly seen in population changes over the years. During the last 30 years of the Soviet Union, the population on the territory of the Russian Federation grew by 30 million inhabitants. In the same period after the collapse, on the other hand, the population decreased by 4.3 million. Such a decline does not bode well for a world power, and it is an example and the result of several alarming facts. Those are high mortality rates, low birth rates and low life expectancy. It is not only because of the long-standing poor health conditions and high consumption of alcoholic beverages that the mortality rate in Russia in 2009 was so high that it was equal to the mortality rate in developing countries. The death rate also rose dramatically during the pandemic period (i.e. 2019 to 2021), from 12.3 deaths per 1000 in a year inhabitant to 16.7. The death rate in 2021 was therefore 10 deaths higher than it was half a century ago. The demographic situation is also exacerbated by low life expectancy, especially for men, which has long been so low that it has never been above the 70-year mark. The low life expectancy of men then adds to the demographic problem of an unbalanced population structure. There is a very large category of older women in Russia, outnumbering all other age categories. Compared to some other age categories, it is even three times larger. The group of women aged 50 and over is 10 million larger than the same group of men. Moreover, the country's already unbalanced gender and age profile is likely to get worse as the war in Ukraine continues. In that war, it is predominantly men who are dying, even of lower ages. There is also a proportional change among ethnic groups. In fact, Muslim areas outnumber ethnically Russian areas in terms of birth rate. The Muslim community is thus likely to grow to a full 15% of the total population in the coming years. Whereas in 1990 the Muslim community represented only 4% of the total Russian population.

If we were to summarize the current demographic situation, we could say that it is more than alarming and its development remains a crisis. This is clear from the demographic indicators and the data presented. This gives us the answer to the first research question posed and the presented hypothesis has also been confirmed.

However, several specific factors have caused the negative demographic development. Among them, we can include the factor presented in the hypothesis, the pandemic of covid-19. This has undoubtedly had an extensive influence on the Russian demographic situation. Extensive influence is shown by the high numbers of dead and infected. Nor have the broken promises and controversies associated with Russia's pandemic policy of political elites contributed to the situation. In addition, the shortcomings of the government's policy have become apparent, as has President Putin's failure to prioritize the health of the population and demographic development. Indeed, his main objective seems to be to maintain his own popularity and the legitimacy of his regime. As in the case of the covid-19 pandemic, the impact of the ongoing war in Ukraine is also very visible, as also stated in the hypothesis. For Russia, this has meant a large-scale emigration of people from the country and a large loss of life suffered in combat. However, beyond the impact of the pandemic and the war in Ukraine, failed policies focusing only on financial support, women and fertility have also had an impact on the current demographic situation. Indeed, male mortality, which is mostly absent from policies, has emerged as a major problem. Financial support has also proved to be effective only in the short term. Policies are thus proving inadequate or poorly targeted. These arguments are then related to the third research question that was posed, namely whether government and presidential measures are successful in tackling Russia's demographic situation. If we evaluate demographic measures as a whole and assess their results based on demographic factors, they cannot be considered successful. However, when looking at specific measures, for example, regarding support for women on maternity leave, or short-term increases in birth rates and life expectancy, we can talk about partial successes. However, taking all the factors into account with a look at current demographic situation that was described above, it is far from possible to be so positive. The stated hypothesis has thus been confirmed.

Russia is dying out and President Putin has set reversing this negative situation as his priority since his inauguration. At least that is what his speeches and declarations suggest. However, the question is whether these declarations match and manifest in reality. There is no doubt that the improvement of the demographic population is one of the political goals of the political

leaders, led by Vladimir Putin in particular. Still, the results do not match the efforts of 24 years. Moreover, based on the analysis of demographic indicators and decisions made by President Putin it cannot be said that the stated goal is really a priority. On the contrary, President Putin actively chooses other goals such as his popularity or the legitimacy of his regime over solving the demographic situation at many key moments. That was the case during the pandemic or is now during the war in Ukraine. In this war, Russia is losing tens of thousands of people every day, yet Russia does not appear to be trying to end the war for these reasons. Given how costly the policies trying to increase the population have been, departures and lives are now being treated somewhat lightly. But this is not just about the war in Ukraine. Similar misconduct was evident during the pandemic. The overall results of President Putin's efforts during his reign can be well demonstrated by the values of the birth rate and therefore fertility. The president aimed the most at improving these values. However, the fertility rate has risen by only 0.3 children per woman in the 24 years of his rule and is now at 1.5 births per woman. Such a figure is not even enough to renew a generation let alone increase the population. And new inhabitants will be certainly needed, given the forecasts for the future. These show that Russia's population will fall by 10 million by 2050.

Considering these forecasts, it is necessary to mention the need for further research into the demographic situation in Russia. As stated in the literature review, a number of authors draw attention primarily to the specifics of the Russian Federation and the need to take them into account in research. These include, among others, the diversity of regions described in this work, which will most likely continue to deepen. The identification of specifics should thus be the subject of further research. Furthermore, the authors talk about the great role of political elites, which is also confirmed in this work. In view of the failed efforts of the elites, further studies are needed, especially those investigating the solution to the demographic situation in Russia.

Seznam literatury a použitých zdrojů

Odborné zdroje:

- Anderson, B. A. (2002). Russia Faces Depopulation? Dynamics of Population Decline. *Population and Environment*, 23(5), 437–464. <https://doi.org/10.1023/A:1015113017848>
- Åslund, A. (2020). Responses to the COVID-19 crisis in Russia, Ukraine, and Belarus. *Eurasian Geography and Economics*, 61(4–5), 532–545. <https://doi.org/10.1080/15387216.2020.1778499>
- Avdeyeva, O. A. (2011). Policy Experiment in Russia: Cash-for-Babies and Fertility Change. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 18(3), 361–386. <https://doi.org/10.1093/sp/jxr013>
- Brock, G. (2024). The anatomy of COVID mortality in Russia's regions, 2020–22. *Area Development and Policy*, 0(0), 1–18. <https://doi.org/10.1080/23792949.2023.2290159>
- Brooke, H. St. G., & Gans-Morse, J. (2016). Putin's Crackdown on Mortality. *Problems of Post-Communism*, 63(1), 1–15. <https://doi.org/10.1080/10758216.2015.1039438>
- Cazzola, M., Rogliani, P., Mazzeo, F., & Matera, M. G. (2021). Controversy surrounding the Sputnik V vaccine. *Respiratory Medicine*, 187. <https://doi.org/10.1016/j.rmed.2021.106569>
- Dyer, O. (2021). Covid-19: Russia's statistics agency reports much higher death toll than country's health ministry. *BMJ*, 372, n440. <https://doi.org/10.1136/bmj.n440>
- Eberstadt, N. (2004). Russia's Demographic Straightjacket. *The SAIS Review of International Affairs*, 24(2), 9–25. <https://www.jstor.org/stable/26999221>
- Eberstadt, N. (2015). Drunken Nation: Russia's Depopulation Bomb. *World Affairs*, 178(2), 34–47. <https://www.jstor.org/stable/43555436>
- Eberstadt, N. (2018). A Statistical Glimpse at Russia's Multiple Demographic and Human Resource Problems. *South Central Review*, 35(1), 147–174. <https://doi.org/10.1353/scr.2018.0008>
- Ferraro, V. (2024). Why Russia invaded Ukraine and how wars benefit autocrats: The domestic sources of the Russo-Ukrainian War. *International Political Science Review*, 45(2), 170–191. <https://doi.org/10.1177/01925121231215048>
- Il'in, V. A., Shabunova, A. A., & Kalachikova, O. N. (2021). The Potential for Increasing Fertility and the Family Demographic Policy of Russia. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 91(5), 535–547. <https://doi.org/10.1134/S1019331621050038>
- Ivakhnyuk, I. (2009, duben 1). *Russian Migration Policy and Its Impact on Human Development* [MPRA Paper]. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/19196/>
- Judah, B. (2013). Russia's Migration Crisis. *Survival*, 55(6), 123–131. <https://doi.org/10.1080/00396338.2013.862940>

King, E. J., & Dudina, V. I. (2021). COVID-19 in Russia: Should we expect a novel response to the novel coronavirus? *Global Public Health*, 16(8–9), 1237–1250. <https://doi.org/10.1080/17441692.2021.1900317>

Kozlova, O. A., & Arkhangel'skii, V. N. (2021). Russian Fertility Forecast: Approaches, Hypotheses, and Results. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 91(5), 548–556. <https://doi.org/10.1134/S1019331621050051>

Leykin, I. (2019). The History and Afterlife of Soviet Demography: The Socialist Roots of Post-Soviet Neoliberalism. *Slavic Review*, 78(1), 149–172. <https://doi.org/10.1017/slr.2019.12>

Leykin, I., & Rivkin-Fish, M. (2022). Politicized Demography and Biomedical Authority in Post-Soviet Russia. *Medical Anthropology*, 41(6–7), 702–717. <https://doi.org/10.1080/01459740.2021.1987897>

Liadze, I., Macchiarelli, C., Mortimer-Lee, P., & Sanchez Juanino, P. (2023). Economic costs of the Russia-Ukraine war. *The World Economy*, 46(4), 874–886. <https://doi.org/10.1111/twec.13336>

Liliya, K., & Nikita, M. (2022). Internal migration and population concentration in Russia: Age-specific patterns. *GeoJournal*, 87(6), 4741–4762. <https://doi.org/10.1007/s10708-021-10525-z>

McCombes, S. (2023, listopad 20). *What Is a Case Study? | Definition, Examples & Methods*. Scribbr. Získáno 25. březem 2024, from <https://www.scribbr.com/methodology/case-study/>

Noble, B., & Petrov, N. (2021). From Constitution to Law: Implementing the 2020 Russian Constitutional Changes. *Russian Politics*, 6(1), 130–152. <https://doi.org/10.30965/24518921-00601008>

Orfonline.Org. (2023, červenec 24). *Russia's Demographic trajectory: Dimensions and implications*. Získáno 26. březem 2024, z <https://www.orfonline.org/research/russia-s-demographic-trajectory-dimensions-and-implications>

Rivkin-Fish, M. (2003). Anthropology, demography, and the search for a critical analysis of fertility: Insights from Russia. *American Anthropologist*, 105(2), 289. <https://doi.org/10.1525/aa.2003.105.2.289>

Rotkirch, A., Temkina, A., & Zdravomyslova, E. (2007). Who Helps the Degraded Housewife?: Comments on Vladimir Putin's Demographic Speech. *European Journal of Women's Studies*, 14(4), 349–357. <https://doi.org/10.1177/1350506807081884>

Ryazantsev, S. V., & Rybakovskii, L. L. (2021). Demographic Development of Russia in the 20th–21st Centuries: Historical and Geopolitical Dimensions. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 91(5), 516–524. <https://doi.org/10.1134/S1019331621050075>

Shabunova, A. A., & Rostovskaya, T. K. (2022). Demographic Policy in Modern Russia: Population View and Expert Assessment. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 92(6), 702–712. <https://doi.org/10.1134/S1019331622050045>

Schenk, C. (2023). Counting Migrants in Russia: The Human Dimension of Administrative Data Production. *International Migration Review*, 01979183231154565. <https://doi.org/10.1177/01979183231154565>

Scherbov, S., Gietel-Basten, S., Ediev, D., Shulgin, S., & Sanderson, W. (2022). COVID-19 and excess mortality in Russia: Regional estimates of life expectancy losses in 2020 and excess deaths in 2021. *PLOS ONE*, 17(11), e0275967. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0275967>

Tishchenko, E.S., Karpunina, E.K., Strelnikova, T.D., Gundorova, M.A., Gonezhuk, M.K. (2022). Demographic Problems of Russian Regions: Analysis of Long-Term Dynamics and Tools for Overcoming. In: Popkova, E.G. (eds) Imitation Market Modeling in Digital Economy: Game Theoretic Approaches. ISC 2020. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 368. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-93244-2_84

Vystoupil, J., & Tarabová, Z. (2004). *Základy demografie*. Masarykova univerzita. <https://is.muni.cz/publication/670476/cs/Zaklady-demografie/Vystoupil-Tarabova>

White, D. (2015). Political opposition in Russia: The challenges of mobilisation and the political–civil society nexus. *East European Politics*, 31(3), 314–325. <https://doi.org/10.1080/21599165.2014.990628>

Wiśniewski, R. (2017). Spatial differentiation of urban population changes in Russia. *Bulletin of Geography. Socio-Economic Series*, 38, Article 38. <https://doi.org/10.1515/bog-2017-0040>

Zakharov, V. Yu., Ivanova, A. N., & Suzdaleva, T. R. (2023). Labor migration in modern Russia: Features, problems and ways to solve them. *Revista Amazonia Investiga*, 12(64), 198–207. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.64.04.19>

Zimakova, K. (2019). *Rusko v 21. století: Analýza demografických a vybraných socioekonomických ukazatelů*. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. <http://dspace5.zcu.cz/handle/11025/37770>

Zoumpourlis, V., Goulielmaki, M., Rizos, E., Baliou, S., & Spandidos, D. A. (2020). The COVID-19 pandemic as a scientific and social challenge in the 21st century. *Molecular Medicine Reports*, 22(4), 3035–3048. <https://doi.org/10.3892/mmr.2020.11393>

Internetové zdroje:

At least 47,000 Russian soldiers killed in Ukraine. A data investigation by Mediazona and Meduza. (2023, červenec 10). Mediazona. Získáno 8. březen 2024, z <https://en.zona.media/article/2023/07/10/stats>

CIA. *Details—The World Factbook*. Získáno 18. duben 2024, z <https://www.cia.gov/the-world-factbook/about/archives/2021/countries/russia/images/d91b52e4-8e43-5dc3-8540-02cf81d57adb>

Demografický informační portál. *Migrace*. Získáno 24. listopad 2023, z http://www.demografie.info/?cz_migrace

Emigrant. (2024, březen 20). <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/emigrant>

Emmott, R. (2021, říjen 21). COVID-19 disinformation backfires as Russian deaths climb, EU says. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/europe/covid-19-disinformation-backfires-russian-deaths-climb-eu-says-2021-10-21/>

European Parliament. (2020, červenec 1). *Exploring migration causes: Why people migrate*. <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20200624STO81906/exploring-migration-causes-why-people-migrate>

Evropská komise. *Sankce EU vůči Rusku v reakci na invazi na Ukrajinu*. Získáno 7. březen 2024, z https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine_cs

Federální okruhy Ruska. (2024). In Wikipedie. https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Feder%C3%A1ln%C3%AD_okruhy_Ruska&oldid=23749947

Freedom House. Russia: Freedom in the World 2022 Country Report. Získáno 25. listopad 2023, z <https://freedomhouse.org/country/russia/freedom-world/2022>

Georgia Finalizes Withdrawal From CIS. (2018, srpen 18). Získáno 9. duben 2024, z https://www.rferl.org/a/Georgia_Finalizes_Withdrawal_From_CIS/1802284.html

Imigrant. (2024, březen 20). <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/polish-english/imigrant>

June 12 Is Russia Day. (2023, červen 12). Získáno 17. duben 2024, z <https://pacsto.org/events/12-iyunya-den-rossii-a367cd83-56cf-4e0f-955f-2f2c29c74180>

Kalibová, K. (2017) Porodnost – Sociologická encyklopedie. Získáno 9. listopad 2023, z <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Porodnost>

Kapitola 3. Federální struktura | Ústava Ruské federace. Získáno 14. prosinec 2023, z <http://www.constitution.ru/en/10003000-04.htm>

Kapitola 4. Prezident Ruské federace | Ústava Ruské federace. Získáno 28. listopad 2023, z <http://www.constitution.ru/en/10003000-05.htm>

Kapitola 5. Federální shromáždění | Ústava Ruské federace. Získáno 28. listopad 2023, z <http://www.constitution.ru/en/10003000-06.htm>

Kapitola 6. Vláda Ruské federace | Ústava Ruské federace. Získáno 29. listopad 2023, z <http://www.constitution.ru/en/10003000-07.htm>

Kučerová, E. (2014). Žijeme déle a zdravěji? Žijeme déle a zdravěji? Získáno 24. listopad 2023, z <https://www.czso.cz/csu/czso/6b004993a7>

Obecné informace o Rusku. Získáno 14. prosinec 2023, z https://ghana.mid.ru/en/about_russia/general_information_about_russia/

President of Russia. (2005, září 5). *Vladimir Putin held a session of the Council for Implementing Priority National Projects.* <http://en.kremlin.ru/events/president/news/34556>

President of Russia. (2024, březen 11). *Presidential Address to the Federal Assembly.* <http://en.kremlin.ru/events/president/news/73585>

President of Russia. (2024, únor 29). *Presidential Address to the Federal Assembly • President of Russia.* <http://www.en.kremlin.ru/events/president/transcripts/73585>

President of Russia. *Biography. Persons · Directory · President of Russia.* Získáno 10. březen 2024, z <http://en.kremlin.ru/catalog/persons/54/biography>

ResearchGate. *Figure 1. Federal districts of Russia (1 -Central; 2 -Northwestern; 3)* Získáno 27. březen 2024, z https://www.researchgate.net/figure/Federal-districts-of-Russia-1-Central-2-Northwestern-3-Volga-4-Southern-5-North_fig1_341512402

Russia in Facts and Numbers. Získáno 14. prosinec 2023, z https://canada.mid.ru/en/o_rossii/russia_in_facts_and_numbers/

Russia, T. of the O. W. of the P. of. (2006, květen 10). *Annual Address to the Federal Assembly.* President of Russia. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/23577>

Russia, T. of the O. W. of the P. of. (2024, březen 12). *Video address on International Women's Day.* President of Russia. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/73624>

Russia, T. of the O. W. of the P. of. (2024, březen 4). *Presidential Address to the Federal Assembly.* President of Russia. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/73585>

Russia, T. of the O. W. of the P. of. (2024, březen 8). *Video address on International Women's Day.* President of Russia. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/73624>

TASS. *Russia expects WHO approval of Sputnik V vaccine by end of 2021—RDIF.* Získáno 13. březen 2024, z <https://tass.com/world/1362249>

The State Duma. *History of the State Duma.* Získáno 6. březen 2024, z <http://duma.gov.ru/en/duma/about/history/information/>

UN Press. (2014). *General Assembly Adopts Resolution Calling upon States Not to Recognize Changes in Status of Crimea Region |.* Získáno 4. únor 2024, z <https://press.un.org/en/2014/ga11493.doc.htm>

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2009). *World Marriage Data 2008 (POP/DB/Marr/Rev2008).*

Urbanization. National Geographic. Získáno 24. listopad 2023, z <https://education.nationalgeographic.org/resource/urbanization>

ÚZIS ČR. *Plodnost* | NZIP. NZIP.cz. Získáno 11. listopad 2023, z <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/3075>

WHO. (2020, prosinec 9). *The top 10 causes of death*. Získáno 26. březen 2024, z <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/the-top-10-causes-of-death>

World population review. *Divorce Rates by Country 2024*. Získáno 11. březen 2024, z <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/divorce-rates-by-country>

Novinové zdroje, články:

AP News. (2023, prosinec 8). *Key events in Vladimir Putin's more than two decades in power in Russia*. <https://apnews.com/article/vladimir-putin-russia-timeline-election-key-events-2847a1f85a617cd7563a88e99404e83d>

BBC News. (2012, duben 26). *Russia country profile*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-17839672>

BBC News. (2022, duben 6). *Putin's ultranationalist ally and clown Zhirinovskiy dies at 75*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-61008292>

Český rozhlas. (2017, květen 19). *Chruščovky daly lidem v SSSR kuchyně a koupelny, o které se nemuseli dělit se sousedy*. Radio Wave. <https://wave.rozhlas.cz/chruscovky-daly-lidem-v-sssr-kuchyne-a-koupelny-o-ktere-se-nemuseli-delit-se-5964695>

ČT24. (2021, prosinec 21). *30 let zpět: Vznik Společenství nezávislých států*. Získáno 9. duben 2024, z <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/specialy/30-let-zpet-vznik-spolecenstvi-nezavislych-statu-25211>

ČT24. (2018, listopad 16). *V polovině zemí světa lidská plodnost pozoruhodně klesá, překvapilo vědce*. Získáno 19. březen 2024, z <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/veda/v-polovine-zemi-sveta-lidska-plodnost-pozoruhodne-klesa-prekvapilo-vedce-72363>

Horký, P. (2020, červenec 2). *Ústavní změny v Rusku: Putin navěky a zákaz homosexuálních svazků*. Týdeník Respekt. <https://www.respekt.cz/agenda/ustavni-zmeny-v-rusku-putin-naveky-a-zakaz-homosexualnich-svazku>

Chivers, C. J. (2006, květen 11). *Putin Urges Plan to Reverse Slide in the Birth Rate*. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2006/05/11/world/europe/11russia.html>

Kiseleva, M., & Safronova, V. (2023, červen 3). *Why are people leaving Russia, who are they, and where are they going?* <https://www.bbc.com/news/world-europe-65790759>

Klomegah, K. (2001, únor 2). *When One Wife Is Not Enough*. The Moscow Times. <https://www.themoscowtimes.com/archive/when-one-wife-is-not-enough-367214>

Komárek, M. (2023, duben 19). *Příběh anexe Krymu. Jak Putin přepisoval dějiny podle Kateřiny Veliké*. Seznam Zprávy. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-pribeh-anexe-krymu-jak-putin-prepisoval-dejiny-podle-kateriny-velike-229126>

Landay, J. (2023, prosinec 12). U.S. intelligence assesses Ukraine war has cost Russia 315,000 casualties – source. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/us-intelligence-assesses-ukraine-war-has-cost-russia-315000-casualties-source-2023-12-12/>

Marek, L. (2022, září 30). *Rusko vymírá a Putina to trápí desítky let. Může to být jeden z důvodů invaze*. Seznam Zprávy. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-putin-neztraci-lidi-jen-na-fronte-vymirani-ruska-ho-desi-desitky-let-214403>

Osborn, A., Nikolskaya, P., Osborn, A., & Nikolskaya, P. (2021, září 20). Rivals allege mass fraud as Russian pro-Putin party wins big majority. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/europe/pro-putin-party-heads-russian-election-win-after-navalny-clampdown-2021-09-19/>

Pravec, J. (2022, březen 3). *Sovětský experiment: Průmyslový vzestup za cenu lidských obětí*. Ekonom. <https://ekonom.cz/c1-67040370-sovetsky-experiment-prumyslovy-vzestup-za-cenu-lidskych-obeti>

Reuters. (2014, březen 8). *Timeline: Political crisis in Ukraine and Russia's occupation of Crimea*. <https://www.reuters.com/article/idUSBREA270PO/>

Reuters. (2022, říjen 6). *Where have Russians been fleeing to since mobilisation began?* <https://www.reuters.com/world/europe/where-have-russians-been-fleeing-since-mobilisation-began-2022-10-06/>

Reuters. (2022, srpen 5). *Russia's official toll of COVID-related deaths exceeds 820,000*. <https://www.reuters.com/world/europe/russias-official-toll-covid-related-deaths-exceeds-820000-2022-08-05/>

Reuters. (2024, únor 23). *In pictures: Two years of war in Ukraine*. <https://www.reuters.com/pictures/pictures-two-years-war-ukraine-2024-02-23/>

Rusko | Aktuálně.cz. (2011, říjen 4). *Aktuálně.cz - Víte, co se právě děje*. <https://www.aktualne.cz/wiki/zahranici/rusko/r~i:wiki:1888/>

Ryšánek, A. (2022, březen 13). *Rusko zažívá „odliv mozků“*. *Od začátku války odešly desítky tisíc lidí*. Seznam Zprávy. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-rusko-zaziva-odliv-mozku-od-zacatku-valky-odeslo-200-tisic-lidi-193393>

Vitkine, B. (2022, duben 7). Putin's mock opponent and warmonger Vladimir Zhirinovskiy dies at 75. *Le Monde.Fr*. https://www.lemonde.fr/en/international/article/2022/04/07/putin-s-mock-opponent-and-warmonger-vladimir-zhirinovskiy-dies-at-75_5979963_4.html

Vitkine, B. (2023, září 29). Putin's demographic failure in Russia. *Le Monde.Fr*. https://www.lemonde.fr/en/international/article/2023/09/29/putin-s-demographic-failure-in-russia_6141427_4.html

Statistiky:

Rosstat. *Federal State Statistics Service*. Získáno 14. duben 2024, z <https://eng.rosstat.gov.ru/>

Statista. *Statista—The Statistics Portal for Market Data, Market Research and Market Studies*. Získáno 14. duben 2024, z <https://www.statista.com/>

World Bank Data. *DataBank | The World Bank*. Získáno 14. duben 2024, z <https://databank.worldbank.org/>

Worldometer. *Worldometer—Real time world statistics*. Získáno 18. duben 2024, z <http://www.worldometers.info/>